

FORORD

Norske myndigheter har i flere år arbeidet for å bekjempe tvangsekteskap. Den første Handlingsplanen mot tvangsekteskap kom i 1998 og ble supplert med ytterligere tiltak i 2002. Formålet med tiltakene har vært å forebygge tvangsekteskap samt gi hjelp og støtte til ungdom som blir truet med eller utsatt for tvangsekteskap.

Med Handlingsplanen mot tvangsekteskap 2008–2011 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008) ønsket regjeringen å fortsette innsatsen samt styrke koordineringen av samarbeidet mellom skole, barnevern, familievern, helse- og sosialtjenester, politi, utlendingsmyndigheter, utenriksstasjoner og det øvrige offentlige og frivillige tjenesteapparatet. Handlingsplanen understreker at alle som er involvert i arbeidet mot tvangsekteskap, må ha relevant kunnskap og nødvendig kompetanse på området.

I Handlingsplanen har skolen en sentral plass med tanke på å nå ut til ungdom som kan være i fare for å bli utsatt for tvangsekteskap. Samtidig er skolen en viktig arena for å drive forebyggende arbeid. Det ble derfor etablert en ordning med 30 minoritetsrådgivere tilknyttet videregående skoler i Norge. IMDi fikk ansvaret for tiltaket, og siden 2008 har minoritetsrådgiverne hatt sin ansettelse hos IMDi, med sitt daglige virke på skolen.

Ifølge Handlingsplanen er formålet med arbeidet til minoritetsrådgiverne å jobbe forebyggende og bidra til kompetansebygging om tvangsekteskap. Flere minoritetsrådgivere har i denne sammenheng samarbeidet tett med lærere ved flere skoler og tatt opp temaer knyttet til tvangsekteskap i undervisningen. Ressurshftet som foreligger her er et resultat av dette samarbeidet og viser til hvordan temaet kan knyttes an til kompetansemål innenfor forskjellige fagområder.

IMDi ønsker å rette en takk til alle som har vært med på å bidra med erfaringer og ideer til undervisningsoppleggene. En spesiell takk rettes til lærere og ledelsen ved Ulsrud videregående skole i Oslo, som har vært en foregangsskole når det gjelder å få temaer knyttet til tvangsekteskap inn i undervisningen. Erfaringene derfra og fra andre skoler viser at dette engasjerer elevene fordi det gir dem mulighet til å være aktivt deltakende i diskusjoner rundt retten til å ta egne valg.

Vi håper derfor at dette ressursheftet kan være til inspirasjon og glede for lærere rundt om i landet.

Lykke til med undervisningen!

A handwritten signature in black ink that reads "Geir Barvik".

Geir Barvik
Direktør
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

A handwritten signature in black ink that reads "Hege Høiland".

Hege Høiland
Leder Forebyggingsenheten
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

INNHOOLD

Bakgrunn	5
Innledning	6
DEL I	
Hva sier loven?	7
Ekteskap	9
Tvangsekteskap	11
Sosial kontroll – ekstrem kontroll	15
Vold i nære relasjoner	16
Æresrelatert vold	17
Elever som trenger hjelp	18
Hjelpeinstanser	20
Oversikt over hjelpeinstanser	21
DEL II	
Erfaringer fra undervisning om tvangsekteskap og nærliggende temaer	23
Forslag til hvordan tvangsekteskap og nærliggende temaer kan tas opp i undervisningen	24
DEL III	
Oppgavebank	33
diskusjonsoppgaver	40
Oppgave 1 – Tvangsekteskap og arrangert ekteskap	40
Oppgave 2 – Hvordan finne en passende partner?	40
Oppgave 3 – Spør www.ung.no – Spørsmål fra ungdom	42
Oppgave 4 – Medbestemmelse over viktige valg i livet	45
Oppgave 5 – Verdivalg	46
Oppgave 6	47
Oppgave 7	49
Oppgave 8 – Selvbestemmelse og mestring	51
Oppgave 9 – Konflikter	52
Oppgave 10 – Respekt	53
Oppgave 11 – 4 Hjørner	54
Oppgave 12	55
Avisartikler og leserinnlegg	56
Oppgave 13 – «Ordnete forhold»	57
Oppgave 14 – «Påtvungne følelser»	57
Oppgave 15 – «Hemmelig kjærlighet på Stortinget»	59
Drama	61
Oppgave 16	61
Oppgave 17	61
Filmer	62
Oppgave 18	62
Quiz som evalueringsmetode	64
Elevevaluering	67
Anvendt litteratur	69

INNLEDNING

Ved flere skoler har minoritetsrådgivere samarbeidet med lærere om hvordan man kan bringe temaer om tvangsekteskap inn i undervisningen.

I Opplæringslovens § 1-1 om formålet med opplæringen står det bl.a.:

«Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den einskilde si overtydning. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitenskapleg tenkjemåte.

*Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskar-
trong.»*

Skolen er derfor en viktig arena hvor ungdom gjennom opplæringen gis mulighet for refleksjon, innhenting av kunnskap og diskusjon om hva som påvirker deres situasjon og fremtid. Undervisning av temaer knyttet til tvangsekteskap gir anledning til dette. Erfaring fra undervisning om tvangsekteskap ved Ulsrud videregående skole i Oslo samt fra andre skoler i landet viste at elevene syntes at temaet var interessant, og at de deltok engasjert i diskusjoner rundt retten til å bestemme over eget liv.

Lærere ved Ulsrud videregående skole samlet ideer og materiale til hvordan tvangsekteskap kunne tas opp i undervisningen. Dette dannet grunnlaget for den første utgaven av ressursheftet *Retten til å ta egne valg* høsten 2010. Ressursheftet som foreligger her, er en revidert utgave av den første publikasjonen. Den er basert på læreres og minoritetsrådgiveres erfaringer fra videregående skoler og ungdomsskoler hvor de har hatt ulike opplegg om tvangsekteskap og andre emner knyttet til menneskerettigheter, likestilling og verdivalg i forskjellige klasser på ulike trinn.

Retten til å ta egne valg henvender seg til lærere i den videregående skolen, men også lærere i ungdomsskolen vil kunne hente inspirasjon her. Hovedmålet med ressursheftet er å gi lærere og andre ideer til hvordan man kan ta opp tvangsekteskap og nærliggende temaer i undervisningen samt knytte det opp mot ulike fag og relevante kompetansemål.

Ressursheftet er tredelt:

- ▶ Del I: Gir læreren kort bakgrunnsinformasjon om lovverket og om forskjellen på arrangert ekteskap og tvangsekteskap. I tillegg belyses ekstrem kontroll, vold i nære relasjoner og æresrelatert vold. Temaet kan være sensitivt for noen elever, og lærere vil kunne møte elever som kan stå i risiko for selv å bli tvangsgiftet. Det er derfor med et eget avsnitt om hvilke signaler lærere bør være oppmerksom på hos elever, og kort om lærerens, rådgiverens og skolens rolle.
- ▶ Del II: Viser til hvilke erfaringer ulike skoler har gjort med undervisning om tvangsekteskap og nærliggende temaer. Den gir i tillegg eksempler på hvordan tvangsekteskap kan forankres i forskjellige fag og kompetansemål.
- ▶ Del III: Er eksempler på oppgaver som har blitt brukt i undervisningen og som lærere kan benytte i egne fag og undervisning. Den inneholder et utvalg av diskusjonsøvelser, avisartikler, tips til filmer, evalueringsmetoder med mer.

DEL I

Hva sier loven?

Retten til å ta egne valg og bestemme selv hvem man vil gifte seg med, er nedfelt i norsk lov og internasjonale konvensjoner. Å tvinge noen til å inngå ekteskap er straffbart i Norge og krenker grunnleggende menneskerettigheter.¹

---

¹ For mer informasjon om lovverket, se Konvensjoner og lover om tvangsekteskap.
<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Tvangsekteskap/loverogkonvensjoner.pdf>.

Ekteskapsloven § 1 a

«Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.»

Straffeloven § 222, andre ledd

«For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.»

Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 23

«Intet ekteskap må inngås uten de fremtidige ektefellers frie og uforbeholdne samtykke.»

FNs kvinnekonvensjon artikkel 16

«Kvinner og menn skal sikres den samme retten til fritt å velge ektefelle og å inngå ekteskap bare når det skjer på fritt grunnlag og med fullt samtykke.»

FNs barnekonvensjon artikkel 12

«Barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det, og barnets meninger skal tillegges vekt.»

EKTESKAP

Ekteskapsritualer i forskjellige land

I de fleste land og samfunn i verden som vi kjenner, er familien den viktigste enheten for organisering av privatlivet. Familien sørger for at medlemmene får mat og tak over hodet, og at barna oppdras og får omsorg. I mange samfunn tar familien seg også av omsorgen for de eldre og andre familiemedlemmer som ikke kan klare seg alene. Familien fører slekten videre ved at ektefeller får barn, og at disse gifter seg og selv får barn, slik at slekt følger slekters gang.

Det finnes mange former for familie. Kjernefamilien med mor, far og barn. Storfamilien med mor, far og barn og svigermor, svigerfar, en bror og søster og kanskje deres ektefelle med barn. Eller en blandet familie med mor, stefar, med dine barn, mine barn og våre barn, eller en familie med mor og barn eller far og barn. Uansett hvilken form familien har, er grunnlaget for dannelsen av en familie at to parter inngår ekteskap eller partnerskap.

I de fleste land og kulturer er det knyttet sterke tradisjoner og ritualer til ekteskapsinngåelser.

I noen land skal ikke mennene se sine tilkommende hustruer før bryllupsdagen, i andre skal mennene ikke se kjolen bruden bærer, før hun føres opp kirkegulvet eller på det stedet ekteskapet inngås. Tidligere feiret man bryllup over tre dager i Norge, i noen land har man fortsatt flere seremonier knyttet til bryllupet som kan gå over flere dager. Det finnes et utall regler for hvordan bryllup skal foregå, hvem som skal betale hva, hva slags type gaver som skal gis, og mye mer. Så inngåelse av ekteskap kan fortsatt ses på som en viktig begivenhet i de aller fleste kulturer, og i noen land begynner foreldre å spare penger til sine barns bryllup så snart barna er født.

Et kjent kinesisk ordtak sier at i Østen starter ekteskapet som en kjele med kaldt vann, og når man skrur på platen, begynner det langsomt å bli varmere, for så å ende opp med å boble. Mens det i Vesten skjer motsatt. Her starter det med at vannet i kjelen bobler, for så å bli kaldere og til slutt ikke lenger bobler. Dette

brukes ofte som et argument til forsvar for arrangerte ekteskap, som er den mest utbredte formen for hvordan ektefeller får hverandre i verdens samfunn per i dag.

Arrangerte ekteskap

Den danske dikteren Jens August Schade skrev at mennesker møtes og søt musikk oppstår (Schade, 1967). Folk blir forelsket og blir enige om å gifte seg. Mange i vår del av verden spør ikke foreldre eller andre i familien om lov. Det skulle de tidligere, hvor mannen alltid måtte be kvinnens far om tillatelse til å få gifte seg med hans datter, og kvinnen måtte be foreldrene om å få lov til å gifte seg med en hun selv hadde funnet. Og de fikk ikke alltid lov.

I mange land i verden er det foreldre eller andre familiemedlemmer som finner egnede partnere til sine sønner og døtre, og arrangerer ekteskapet slik at familienes interesser og eieendom kan ivaretas på best mulig måte.

Kirsten giftekniv er et gammelt norsk uttrykk for personer som forsøkte å føre parter sammen, og de finnes fortsatt. For hvordan treffer folk hverandre? I skolegården, i idrettslag, på universitet og høyskoler, på bussholdeplassen, i butikker, på besøk hos venner eller tilfeldig på gaten. Eller via ekteskapsannon-

ser. Eller på Internett. Noen familier bruker «brokers», som er det samme som «Kirsten giftekniv», til å finne matchende partnere etter foreldres og familiers ønsker. Noen foreldre har allerede når barna blir født, inngått avtaler med andre foreldre om at barna deres skal gifte seg når de blir store.

Dere vil møte elever som synes det er helt greit at foreldrene finner partnere til dem, fordi som de sier: Våre foreldre vet best, og de vil oss godt, og går det galt, så er det ikke min skyld, slik det vil være hvis jeg finner en selv, som jeg senere vil skille meg fra.

Arrangerte ekteskap er ikke i strid med norsk lov og internasjonale konvensjoner så lenge partene som skal inngå ekteskapet, er innforstått med det og fritt kan velge å si nei til en partner de ikke ønsker.

Her kan det være gråsoner mellom arrangerte ekteskap og tvangsekteskap, for når er valget fritt? Det kan ingen svare på andre enn de som selv utsettes for det og velger, med eller uten egen fri vilje. Noen kan velge mot sin egen vilje, fordi de ikke har noe annet valg, slik de opplever det i den situasjonen og under de livsbetingelsene de befinner seg.

 Dette skjer med flere enn vi tror.

TVANGSEKTESKAP

Tvangsekteskap kan defineres på følgende måte:

- ▶ Ekteskap gjennomført på en slik måte at minst én av kandidatene *ikke* har en reell mulighet til å
  - velge annen ektefelle enn den foreslåtte, også på tvers av familiens ønsker, uten represalier
  - velge å forbli ugift uten represalier
- ▶ Ekteskapet inngås etter at en av kandidatene har vært utsatt for utilbørlig press, trusler eller annen form for psykisk eller fysisk vold

Det kjennetegnende her er at hvis en ung kvinne eller mann nekter å gifte seg med den kandidaten foreldrene har funnet, så blir vedkommende utsatt for forskjellige typer av straff, som kan gi seg utslag i form av vold, innesperring eller utestenging, brudd med familien eller tvangsretur til opprinnelseslandet, hvor de blir etterlatt og fratatt passet. I ytterste konsekvens forekommer det at kvinner

blir drept hvis de motsetter seg foreldrenes ønske, eller finner egne kjærester som familiene ikke aksepterer. Et kjent eksempel på det er Fadime-saken i Sverige, som Unni Wikan har skrevet om i boken: «*For ærens skyld: Fadime til ettertanke*» (Wikan, 2003). Kvinne- og menneskerettighetsorganisasjoner rundt om i verden rapporterer også om drap på kvinner. Fra Midtøsten har for eksempel Rana Hussein skrevet boken *Murder in the name of honor* (Hussein, 2009).

Motiver for tvangsekteskap

Bakgrunnen for at noen foreldre tvinger sine døtre eller sønner inn i ekteskap, er kompleks. Noen gjør det etter gammel hevd, hvor foreldre finner ektemaker og tar det som gitt at barna ikke setter seg imot. Andre gifter bort kvinnelige familiemedlemmer så snart de har oppnådd alderen for lovlig gifte i respektive land, slik at de er garantert jomfruer ved ekteskapets inngåelse, og derved opprettholder familiens ære. I noen situasjoner tvinges herboende ungdom til å gifte seg med en fetter eller kusine fra foreldrenes opprinnelsesland for å sikre vedkom-

mende rett til innreise og opphold i Norge. I noen land finnes det tradisjoner hvor kvinner gis som kompensasjon til en familie fordi et mannlig familiemedlem av kvinnen har krenket et av denne familiens medlemmer. I andre tilfeller har foreldre allerede lovet bort barna rett etter fødselen og ser på ekteskapsinngåelsen som et rent internt familieanliggende som skal sikre bevaring av eiendom, status eller andre interesser.

I Norge har vi eksempler på foreldre som tvangsgifter unge kvinner eller menn fordi de anser dem for å ha blitt for norske, eller fordi de har oppdaget at den unge har fått seg en kjæreste som de ikke aksepterer. Så det kan være mange forskjellige motiver for tvangsekteskap.

Hvem utsettes for tvangsekteskap?

Det finnes ikke et samlet nasjonalt register i Norge over tallet på inngåtte tvangsekteskap, og forskjellige instanser som barnevernet, IMDi, Røde Kors-telefonen, MiRA-Senteret og SEIF (Selvhjelp for innvandrere og flykninger) fører hver især egne statistikker, som grunnet personvern og andre forhold ikke er samordnet per i dag. Det vi imidlertid kan si med sikkerhet, er at noen unge menn og kvinner bosatt i Norge blir utsatt for tvangsekteskap enten her til lands eller i løpet av ferieopphold i utlandet eller i familienes opprinnelsesland.

Ut fra erfaringer IMDi har gjort gjennom arbeidet med Handlingsplanen, er forekomsten av tvangsekteskap ikke knyttet til religion. Det finnes eksempler på tvangsekteskap inngått blant buddhister, hinduer, sikher, kristne og muslimer. Tilsvarende funn er gjort blant organisasjoner som arbeider mot tvangsekteskap i Tyskland, hvor det i flere rapporter presiseres at tvangsekteskap ikke er knyttet til bestemte religioner. (Die Beauftragte der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration, 2010.)

Det er viktig å understreke at tvangsekteskap heller ikke er knyttet til bestemte nasjonaliteter eller kulturer. De fleste av pakistansk opprinnelse i Norge tvangsgifter for eksempel ikke sine barn, men det finnes eksempler på at noen

gjør det. Det samme kan sies om foreldre med opprinnelse fra Somalia, Afghanistan, Irak, Tyrkia, Sri Lanka, India, Burma, Marokko, Palestina, Iran, Kosovo, Syria, Bangladesh, Tunis, Algerie, USA, Vietnam og Norge, for å nevne noen av de landene som er representert i de henvendelsene og sakene IMDi har registrert.

Erfaringer fra Tyskland viser til at tvangsekteskap er knyttet til bestemte familier som lever i bestemte samfunn med sterke patriarkalske familiestrukturer, hvor kvinnen blir sett på som mannens eiendom og dermed må underlegge seg mannens forgodtbefinnende og makt (Terres des Femmes, 2007). Disse spesifikke familiene synes i tillegg å være sterkt bundet til relasjoner og tradisjoner i opprinnelseslandet, uavhengig av hvor lenge familiene har bodd i Norge, eller familienes utdanningsnivå eller sosiale posisjon her til lands. Erfaringer fra de som jobber mot tvangsekteskap i andre land, viser også til at det i tillegg kan være avgrensede geografiske områder i spesielle land hvor tvangsekteskap forekommer hyppigere enn i andre deler av landet.² En annen tilleggsfaktor er at tvangsekteskap forekommer hyppigere i land med krig og interne konflikter, hvor rettstilstanden er svekket, og hvor voldsnivået i samfunnet av samme grunn er høyt. En ytterligere tilleggsfaktor er forekomsten av brudd på menneskerettigheter og diskriminering av kvinner i de samfunn hvor tvangsekteskap forekommer hyppigst.

Jenter

Under arbeidet med Handlingsplanen er ett av IMDis funn at ikke bare jenter blir utsatt for tvangsekteskap, hvilket er en allmenn antakelse. Også unge gutter blir giftet bort mot sin vilje, men jentene er i flertall.

Som nevnt i forrige avsnitt om motiver for tvangsekteskap kan jenter bli lovet bort fra fødselen, eller senere tvinges inn i et ekteskap fordi foreldrene har oppdaget at hun har en kjæreste som de ikke aksepterer. I tillegg vil de forhindre at datteren har sex før ekteskapet, slik

² For mer informasjon, se rapporten utgitt av Human Rights Watch: *We have the promises of the world. Women's rights in Afghanistan.*

at hun fremstår som jomfru. I tilfelle hun ikke gjør det, kan det oppfattes som en krenkelse av familiens ære og skade foreldrene, som kan anklages for ikke å ha passet på sin datter.

Det er også eksempler på tilfeller hvor unge eller litt eldre enslige kvinner tvinges til å gifte seg med enkemenn for å erstatte tidligere ektefelle og overta omsorgen for deres barn og andre omsorgsforpliktelser som følger med en tradisjonell kvinneverole.

Gutter

I mange kulturer oppdras gutter til å overta fars, eller patriarkens rolle, som blant annet innebærer å ivareta familiens interesser og ære, herunder å ha kontroll over familie-medlemmene, spesielt de kvinnelige. Mange lærere vil ikke gjenkjennende til historier om storebrødre som kommer inn i skolegården for å se om en av søstrene går i følge med gutter, eller sågar banker på inn til klasserommet for å forsikre seg om at søsteren ikke deler pult med en gutt.

Gjennom arbeidet med Handlingsplanen har vi sett at gutter både kan ha rollen som kontrollør, og i noen tilfeller også som overgriper. Men det er også konstatert at gutter blir utsatt for tvangsekteskap.³ Ofte med samme motiver som for jentene, ved at foreldre ikke ønsker at sønnene skal bli for norske, eller at de har lovet dem bort for lenge siden, eller de skal sikre bestemte personer fra hjemlandet opphold i Norge.

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

I Handlingsplanen 2008–2011 nevnes det spesifikt at målgruppen som omfatter unge som trues med eller utsettes for tvangsekteskap, også inkluderer unge homofile.

I flere land er homofili fortsatt forbudt, og noen foreldre håper at de kan «kurere» sine sønners eller døtres homofile legning ved

å tvinge dem inn i et heterofilt ekteskap. Andre foreldre ønsker å beskytte seg selv og familiens ære ved ikke å vise omverdenen at de har homofile i egen familie.

For de fleste unge mennesker kan det være et vanskelig steg å stå frem som homofil. Det være seg om du er norsk eller ikke. Men gjennom Skeiv verden og enkeltindivider som har stått frem i pressen og i TV-program, har vi sett eksempler på hvordan unge muslimer, hinduer eller ortodokse kristne viser til problemer med å bli akseptert i egne miljøer. Så i visse miljøer kan homofile ungdommer regnes som en sårbar gruppe med risiko for å bli utsatt for tvangsekteskap.

Psykisk utviklingshemmede

Det samme kan sies om gruppen psykisk utviklingshemmede. Gjennom arbeidet med Handlingsplanen har IMDi støtt på tilfeller hvor herboende psykisk utviklingshemmede er blitt giftet bort med personer fra foreldrenes opprinnelsesland uten at disse personene visste at personen her var utviklingshemmet. Eller motsatt, at herboende er blitt tvangsgiftet med en psykisk utviklingshemmet fra foreldrenes opprinnelsesland.

Etterlatte barn og ungdom

Mange skoler kjenner til eksempler på elever som ikke er kommet tilbake etter en jule- eller sommerferie fordi foreldrene har etterlatt dem hos slektninger eller på kostskoler i opprinnelseslandet. Det står foreldre fritt å flytte til utlandet og å sende sine barn på kostskoler utenfor Norge hvis barna ønsker det. Vanskeligheter oppstår når barna blir etterlatt i utlandet mot sin vilje og fratatt passet, slik at de ikke kan komme seg ut av landet og reise tilbake til Norge. Det er eksempler på at foreldre etterlater barna fordi de synes de er blitt for norske, og vil at de skal lære seg foreldrenes kultur og normer, eller fordi de har oppdaget at barna har fått seg norske kjæresten, og vil at familien i opprinnelseslandet skal finne egnede ektefeller. Det er god grunn til å anta at flere av de etterlatte kan bli tvunget inn i ekteskap som de ikke selv ønsker.

³ Anja Bredal, Institutt for samfunnsforskning, har forsket på gutters rolle og beskrevet funnene i rapporten *Mellom makt og avmakt – om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll*.

Mulige signaler på tvangsekteskap

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet utga i 2010 ressursheftet *Det magiske øyeblikket* – om hvordan komme i kontakt med ungdom som sliter, og viser til noen faresignaler det er viktig å være oppmerksomme på i møte med barn og ungdom. Dette er signaler de fleste lærere vil kjenne igjen fra sin skolehverdag, og som er gyldige for de fleste elever som har problemer.

- ▶ Stille, innesluttet, trist
- ▶ Oppmerksomhets-/konsentrasjonsvansker
- ▶ Utagerende oppførsel
- ▶ Mye alene
- ▶ Kommer for sent til skolen/fritidsaktiviteter
- ▶ Mye borte fra skolen
- ▶ Ikke matpakke og nødvendig utstyr
- ▶ Rare klær etter temperatur og årstid
- ▶ Blåmerker/sår på kroppen

Et ytterligere signal kan være endring i atferd og skoleprestasjoner. Det gjelder for all ungdom. Det som er spesifikt for elever som utsettes for tvangsekteskap, er trusler om represalier fra foreldre eller storfamilien. Det være seg i form av psykisk press, som når en mor sier til sin datter «Du ødelegger livet mitt hvis du ikke gifter deg med den vi har funnet», eller «Bestemor i hjemlandet vil få hjertestans hvis hun hører at du nekter å gjøre det vi har bestemt». Eller «Hvis du ikke gjør som vi sier, sender vi deg tilbake, slik at du kan lære hva det vil si å vokse opp i vår kultur». Represaliene kan også fore-

komme som fysisk vold i form av slag, lugging eller innlåsing og i ytterste konsekvens i form av trusler om drap eller beskjed om at eleven bør ta livet sitt for egen hånd.

Et forvarsel kan være permisjonssøknader om forlenget ferie i forbindelse med jule- eller påskeferie. Signaler kan også være at elever ikke møter på skolen til rett tid etter ferier, eller at de er blitt etterlatt i foreldrenes opprinnelsesland og slett ikke møter på skolen.

Det kan noen ganger være vanskelig å tolke signaler som elevene sender ut. Noen elever vil også gjøre hva de kan for å holde en fasade hvor de skjuler alle private problemer. De ønsker ingen innblanding, det være seg av frykt for at barnevernet skal komme inn i bildet, eller fordi de ikke ønsker å sette foreldrene i et dårlig lys eller være illojale mot familiene sine.

Et av de viktigste signalene IMDi har funnet gjennom arbeidet med handlingsplanen, er at mange ungdommer som trues med tvangsekteskap, ofte utsettes for en kontroll som langt overstiger det vi normalt forstår ved en alminnelig oppdragelse, hvor foreldre utøver en nødvendig kontroll for å sikre seg at deres barn og unge ikke havner i miljøer med for eksempel rus og kriminalitet.

*Man kan aldri få nok informasjon.
Det er et viktig tema alle bør vite noe om ...*

SOSIAL KONTROLL – EKSTREM KONTROLL

Foreldres kontroll av barn og ungdoms atferd behøver ikke ha noen skadelige virkninger hvis den utøves med varme og forståelse for barnas situasjon, ifølge en nylig undersøkelse fra Folkehelseinstituttet om psykisk helse blant ungdommer av tamilsk, norsk og annen minoritetsetnisk bakgrunn (Guriby & Oppdal, 2011). Det er i det øyeblikk at foreldrene er avvisende overfor barna, og kombinerer kontrollen med bruk av vold eller andre represalier, at kontrollen slår ut negativt og kan påvirke ungdommens selvbilde og psykiske helse.

I Handlingsplanen opereres det med begreper som autoritær oppdragelse, streng oppdragelse, sterk kontroll og vold. IMDi's erfaring fra arbeidet med ungdom i skolene er at noen av elevene utsettes for det vi kaller ekstrem kontroll, som betegner en mye mer vidtgående kontroll enn alminnelig strenghet og grensetting (IMDi – underveisrapport om arbeidet mot tvangsekteskap, 2010). Ekstrem kontroll innebærer brudd på den enkeltes grunnleggende rett til selvbestemmelse og bevegelsesfrihet, alder og modenhet tatt i betraktning, og

gjennomføres som oftest ved hjelp av vold eller trusler om dette. Ekstrem kontroll brukes enten for å forebygge uønsket atferd eller som en straff for uønsket atferd.

Typiske eksempler på ekstrem kontroll er at barn og ungdom ikke får lov til å delta på skoleturer eller andre fritidsaktiviteter. Elevene må rett hjem fra skolen, og familien vet til enhver tid hvor ungdommen befinner seg, hvem de er sammen med, og hva de gjør. Det er strenge regler for hvem elevene får lov å omgås, og hvordan de skal gå kledd. Foreldre eller andre familiemedlemmer overvåker mobilbruk, nekter elevene adgang til Internett og sosiale medier i hjemmet og fører økonomisk kontroll med bruk av stipend og eventuell arbeidsinntekt. Det som står sentralt her, er at hvis elevene opponerer mot foreldrene og familiens regler, blir de utsatt for vold eller latent vold i den forstand at elevene vet at hvis de ikke følger familiens påbud, kan de bli utsatt for fysisk avstraffelse, hjemsendelse til foreldrenes opprinnelsesland, sosial utstøting, isolasjon eller tvangsekteskap.

VOLD I NÆRE RELASJONER

Organisasjonen «Alternativ til vold» definerer vold som *«enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil»*. Politiet sier på sine nettsider⁴ at vold i nære relasjoner omfatter all fysisk og psykisk vold og trusler mellom nåværende og tidligere familie-medlemmer. Det omfatter også barn som er vitne til vold i familien, og straffbar kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er også vold i nær relasjon.

Politiet understreker at det er en grunnleggende menneskerett å leve et liv uten vold eller frykt for vold, og at vold i nære relasjoner ikke er en privatsak, men et samfunnsansvar.

Fysisk vold kan noen ganger oppdages ved blåmerker, røde striper på ryggen etter piske-slag eller andre kroppslige symptomer. Den psykiske volden kan være vanskelig å få øye på, annet enn ved at elevene kan endre atferd, bli mer innesluttede og få nedsatte prestasjoner og kognitiv fungering. Fysisk og psykisk vold rammer så vel norsk etnisk ungdom som ungdom med annen etnisk bakgrunn.

---

⁴ https://www.politi.no/rad_fra_politiet/vold_i_nare_relasjoner/

ÆRESRELATERT VOLD

Skoleverket har gjennom mange år hatt undervisningsmaterieell med videoer eller film som tar opp temaet vold i nære relasjoner. I noen patriarkalske familier og samfunn opereres det med et æresbegrep hvor personer i familien, oftest kvinner, blir utsatt for represalier hvis de med sine handlinger skader familiens omdømme eller «ære». Represaliene består ofte av forskjellige former for vold, med såkalte «æresdrap» som den ytterste konsekvens (Gill, 2009). Volden rammer like hardt den som utsettes for den, hva enten den kan betegnes som vold i nær relasjon eller æresrelatert vold, og ofte vil det her være et sammenfall. Det er dog et par forskjeller knyttet til disse to begrepsbrukene.

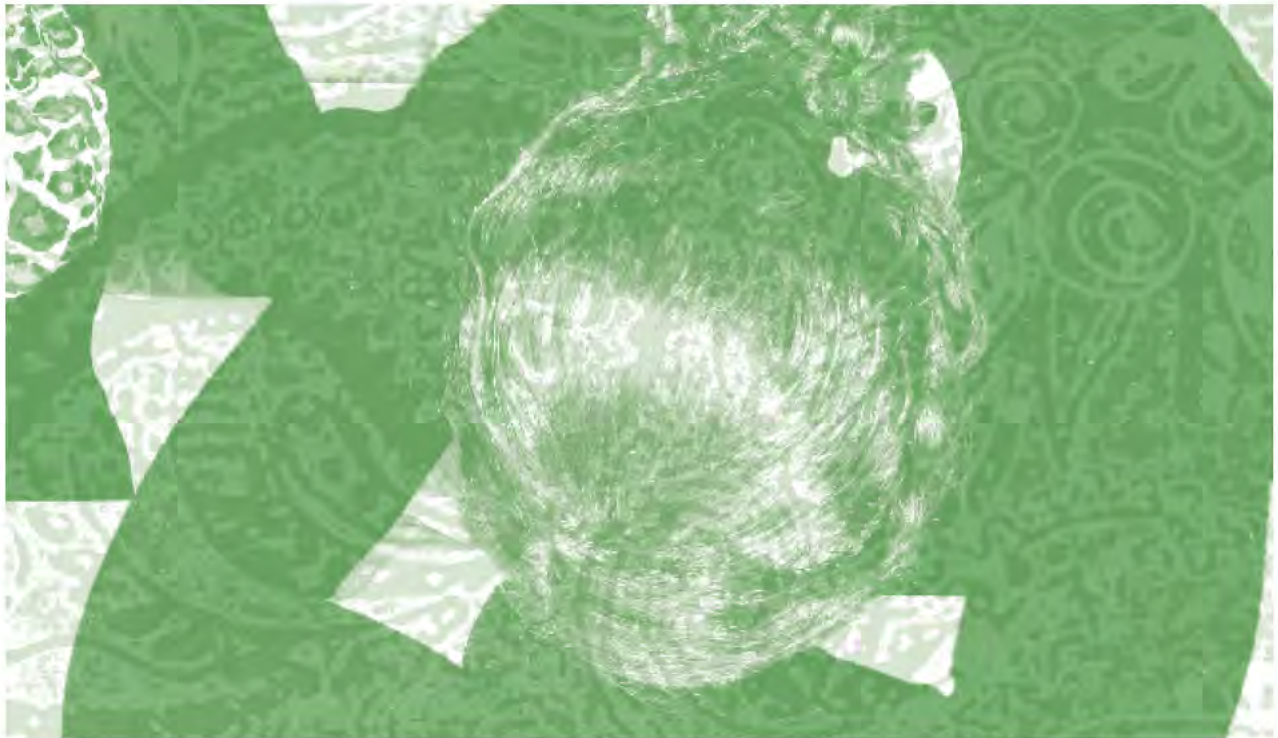
Når en mann slår sin ektefelle, eller foreldre straffer sine barn korporlig, her i Norge, så har det i de aller fleste miljøer ingen sosial legitimitet. For det første er det straffbart, og i tillegg så er det også sosialt uakseptabelt. I noen gitte patriarkalske samfunn med en sterk æreskodeks vil volden tradisjonelt bli sett på som legitim hvis personen som utsettes for den, anses å

ha skadet familiens ære, selv om volden eller represaliene som brukes, også der er straffbare ifølge landets offisielle lovgivning.

En annen forskjell er at vold i nære relasjoner i en norsk kontekst oftest utøves av et nærtstående familiemedlem, én mot én. Men æresrelatert vold kan utøves av medlemmer utenfor den nærstående familien, og til og med bestemmes av familiemedlemmer utenfor landets grenser. Det er eksempler på saker hvor familiemedlemmer, onkler eller tanter i utlandet, har gitt ordre til familiemedlemmer her i Norge om å bruke vold mot deres barn eller tvinge barna til å gifte seg. Eller eksempler på at fettere beordres til å slå sine yngre kusiner hvis de snakker med gutter i skolegården.

Uansett hvilken form for vold en person utsettes for, er konsekvensene at mange føler skam og skyldfølelse og nødig snakker om det. Vold er fortsatt tabubelagt i mange miljøer, uavhengig av etnisitet, og det gjelder i like høy grad blant voksne som blant barn og ungdom.

ELEVER SOM TRENGER HJELP

Ifølge **opplæringsloven § 9a-1** har alle elever i grunnskoler og videregående skoler rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. For å kunne drive godt forebyggende arbeid i skolen og hjelpe elever i vanskelige situasjoner må derfor skolens personale ha kunnskap om problemstillinger som berører elevene.

Lærers rolle

Blir du som lærer kjent med at noen av elevene utsettes for vold eller ekstrem kontroll, er det viktig å få elevenes tillit og aksept. Dette skal den enkelte lærer ikke bære på alene, men det er viktig å gå varsomt frem. Det er først når en elev blir sett, trodd og møtt med respekt, at du som lærer får elevens aksept til å gå videre med saken. Lærers oppgave er å undervise og tilrettelegge for elevenes læring og ikke å gå inn i saker som er en rådgivers oppgave, selv om ønsket om å hjelpe kan være sterkt.

Lærernes oppgave blir derfor å henvise elever som trenger hjelp videre til en av skolens råd-

givere. Såfremt elevene er innforstått med det, bør også kontaktlærer være orientert, slik at det kan bygges opp et støtteapparat rundt elevenes læring, og forhindres at elevene får mye fravær. Selv om elevene kan slite tungt med problemer på hjemmefronten og ha problemer med konsentrasjon og læring, er det viktig å fastholde en så normal skolehverdag som mulig, slik at elevene kan ha skolen som et fast holdepunkt.

Rådgiverens rolle

I følge **forskrift til opplæringsloven § 22-2** skal den sosialpedagogiske rådgivningen blant annet:

«Medverke til at den enkelte eleven finn seg til rette i opplæringa, og hjelpe eleven med personlege, sosiale og emosjonelle vanskar som kan ha noko å seie for opplæringa, og for eleven sine sosiale forhold på skolen.»

Det er skolens rådgivere som har hovedansvaret for å følge opp en elevs situasjon, og henvise eleven videre til rette hjelpeinstanser der det er nødvendig. I noen saker kan det være aktuelt

å drøfte saken anonymt med barnevernet eller politiet, slik at elevens situasjon kan bli ivaretatt på best mulige måte.

Opplysningsplikt til barnevernstjenesten

De fleste skoler er per i dag godt kjent med lovverket som utløser opplysningsplikt og meldeplikt til barneverntjenesten i henhold til Barnevernloven § 6-4 og har rutiner for hvordan de melder saker videre. Det er imidlertid viktig å understreke at hver og en har en selvstendig plikt til å melde fra, jf. Opplæringslovens § 15 – 3, som sier at personalet, uten hinder av taushetsplikt og av eget tiltak, skal gi barneverntjenesten opplysninger, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller når det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Avvergeplikt ved alvorlige forbrytelser

På samme måte har hver og en også en plikt til å søke å forhindre visse former for alvorlige

Det er bra å få informasjon om regler og lover, hjelpetelefoner og hvordan man går frem for å hjelpe seg selv eller andre.

forbrytelser gjennom å anmelde eller på annen måte avverge forholdet, jf. Straffelovens § 139. Denne avvergeplikten går også foran lovbestemt taushetsplikt. Forbrytelsene som er omfattet er blant annet voldtekt, seksuell omgang med barn, seksuelt misbruk av fosterbarn eller stebarn eller noen under 18 år som står under hans omsorg, myndighet eller oppsikt, samt voldtekt, grov legemsbeskadigelse og drap av barn eller voksne. Denne avvergeplikten gjelder bare ved pålitelig kunnskap om at en slik forbrytelse er i ferd med, eller ventes å finne sted. (BLD-Rundskriv, Q-24, mars 2005).

HJELPEINSTANSER

Som nevnt i foregående avsnitt kan det være elever som er veldig ambivalente når det gjelder å be om hjelp, og i noen tilfeller er det ingen opplagte svar på hva som vil være den beste hjelpen for eleven. Ofte vil det være vanskelige vurderinger som krever at saken belyses fra flere hold, og hvor det kan være viktig å innhente råd og veiledning fra noen som er vant til å håndtere saker knyttet til tvangsekteskap, ekstrem kontroll og æresrelatert vold.

IMDi har utarbeidet retningslinjer for hvordan skolene kan håndtere saker knyttet til tvangsekteskap og æresrelatert vold.⁵ Skolen kan også rådføre seg med Kompetanseteamet mot tvangsekteskap hvis det er usikkerhet med hensyn til hva som bør gjøres til beste for elevene.

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap består av representanter for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Politidirektoratet (POD), Utlendingsdirektoratet (UDI), NAV og IMDi, som har det administrative ansvaret for teamet.

Kompetanseteamet gir råd, veiledning og assistanse til førstelinjetjenesten i hele landet i saker som omhandler tvangsekteskap eller andre former for æresrelatert vold og kontroll. Siden 2004 har teamet tatt imot mer enn 1000 henvendelser, eksempelvis fra skoler, barnevern, advokater, sosialkontor, NAV, utenriktjenesten, enkeltpersoner eller personer som selv er blitt tvangsgiftet. Kompetanseteamet skal også bidra til kompetanseheving i førstelinjetjenesten og holde foredrag på skoler og på konferanser for personer som jobber i det offentlige hjelpeapparatet eller i frivillige organisasjoner rundt om i landet.

Kompetanseteamet behandler ikke selv enkeltsaker, men gir deg råd om hvilke spørsmål som må undersøkes nærmere, og hvem det er hensiktsmessig å kontakte for ytterligere hjelp, slik at elever kan løses videre til riktig instans i hjelpeapparatet.

Kompetanseteamet kan kontaktes i alminnelig arbeidstid mellom kl. 9 og 16 på tlf. 478 09 050 eller på e-postadressen kompetanseteamet@imdi.no.

I følgende avsnitt vises det til instanser hvor elevene selv kan henvende seg, hvis de har spørsmål eller ønsker å drøfte sin situasjon med noen utenfor skolen.

⁵ Les mer om dette på IMDis nettsider om tvangsekteskap: www.imdi.no/tvangsekteskap

OVERSIKT OVER HJELPEINSTANSER

OFFENTLIG TILBUD

Barnevern

Alle landets kommuner har en barnvernstjeneste hvis oppgave er å sikre at barn og unge lever under forhold som ikke kan skade deres helse og utvikling, og at de får nødvendig hjelp til rett tid. På www.barnevernet.no kan du finne den lokale barnevernstjenesten i din bydel / kommune.

Alarmtelefonen for barn og unge er en gratis nødtelefon for barn og unge, og den er åpen når barneverntjenestens kontorer er stengt. Telefonen er åpen alle ukedager fra 15.00-08.00, og i helgene er telefonen åpen hele døgnet. Tlf: 116 111 (fra utlandet 00 47 95 41 17 55) SMS: 41 71 61 11, e post: alarm@116111.no.

Politiet kan kontaktes hvis eleven er redd for egen sikkerhet, har blitt utsatt for vold og trusler eller er i fare for å bli tvangsgiftet. Skolepersonale (rådgivertjenesten) kan også kontakte politiet for å drøfte saker anonymt. Tlf. 02800. Politiets nødnummer: 112.

Botilbud

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Bufdir, har ansvar for et nasjonalt bo- og støttetilbud til ungdom over 18 år som er utsatt for tvangsekteskap eller annen æresrelatert vold. Boligene er tilpasset både kvinner, menn og par og er fordelt over hele landet. Kompetansteamet mot tvangsekteskap koordinerer tilbudet og tildeler bolig etter gitte kriterier.

Bokollektivet i Oslo er et tilbud for personer som står i fare for å bli, eller har blitt tvunget til å gifte seg. Kollektivet gir et midlertidig tilbud til de som trenger beskyttelse mot vold og trusler.

Krisesentrene gir hjelp til de over 18 år som har vært utsatt for vold og befinner seg i en akutt krisesituasjon hvor de ikke kan bo hjemme. Siden 1. januar 2010 er alle landets kommuner forpliktet til å gi et krisesentertilbud til alle innbyggere, både kvinner og menn. Krisesentrene er døgnåpne og gir tilbud om beskyttelse for en periode. På kommunenes hjemmesider kan man finne frem til nærmeste krisesenter.

Familievernkontorer tilbyr hjelp til mennesker med ulike samlivs- og relasjonsproblemer, og ungdommer i konflikt med familien sin kan ta kontakt. Kontorene tilbyr bistand til både enkeltpersoner, par og familier, og tilbudet er gratis. For å finne en oversikt over familievernkontoret i ditt distrikt se www.bufetat.no

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

Røde Kors telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er en informasjons-telefon som bistår innringere med råd og veiledning om hvordan man kan forholde seg i situasjoner der tvangsekteskap eller æresrelatert vold er aktuelt, og for å komme i kontakt med det offentlige hjelpeapparatet. Ungdom og andre i hjelpeapparatet kan ringe: 815 55 201 mandag – fredag 09.00 – 17.00 (tjenesten er gratis) eller sende en e-post til: info.tvangsekteskap@redcross.no

MIRA-Senteret er et ressurscenter for flyktning- og innvandrerkvinner og arbeider med spørsmål relatert til likestilling av minoritetskvinner i Norge. Gjennom juridisk bistand, informasjons- og nettverksarbeid, kursvirksomhet, politisk deltakelse og kulturelle og sosiale aktiviteter søker senteret å bedre minoritetskvinnens levekår i Norge. Telefon: 22 11 69 20. E-post: post@mirasenteret.no. Nettside: www.mirasenteret.no

SEIF (Selvhjelp for innvandrere) gir råd og informasjon til innvandrere og flyktninger, og kan hjelpe utsatte i å komme i kontakt med det offentlige hjelpeapparatet. De har kontorer i flere store byer. SEIF kontoret i Oslo har telefonnummer 22 03 48 30. E-post: seif@seif.no. Nettside: www.seif.no

Skeiv verden gir råd og støtte til personer med minoritetsbakgrunn som blir forelsket i personer av samme kjønn. E-post: info@skeivverden.no, nettside: www.skeivverden.no

PMV (Primærmedisinsk Verksted) er et senter der det utvikles aktiviteter og metoder for helsefremmende arbeid i et flerkulturelt fellesskap. Senteret eies og drives av Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Oslo. E-post: firmapost.pmv@skbo.no. Nettside: www.bymisjon.no

MINHAJ konfliktråd har et bredt spekter av tilbud rettet mot barn, unge og voksne. De har fokus på forebyggende arbeid gjennom informasjonsarbeid, kunnskapsformidling, mobilisering av frivillige, hjelp i konflikthåndtering og kursing i konfliktmegling. E-post: mkr@minhaj.no. Nettside: www.minhajkonfliktraad.no

INNVANDRERORGANISASJONER

Det er flere organisasjoner som tilbyr ulike aktiviteter for ungdom som leksehjelp, veiledning, meglingsforum osv. Noen organisasjoner har også egne kvinneutvalg som setter tvangsekteskap på dagsorden ved å avholde seminarer samt bistå egne landsmenn. For mer informasjon om hvilke organisasjoner dette gjelder, se: <http://www.imdi.no/no/Tilskudd/Oversikt-over-fordeling-av-tilskudd-over-post-71/>

HJELP I UTLANDET

Et av IMDIs tiltak i Handlingsplanen har vært å ansette integreringsrådgivere som har vært utstasjonert ved norske utenriksstasjoner. Når ungdommer ikke kommer tilbake til skolen etter ferien, kan fagpersoner i hjelpeapparatet få råd og veiledning av integreringsrådgivere utplassert på enkelte ambassader. Kompetansteamet kan formidle kontakt.

På www.norway.info kan man finne en oversikt over norske ambassader eller konsulater. Hvis man ringer + 47 23 95 13 00 vil man også bli direkte satt over til den respektive ambassaden man ønsker å komme i kontakt med.

DEL II

Erfaringer fra undervisning om tvangsekteskap og nærliggende temaer

Tilbakemeldinger fra lærere og minoritetsrådgivere viser at man kan knytte tvangsekteskap til andre temaer som blant annet verdivalg og rettigheter, og at dette kan integreres i ulike fag.

ERFARINGER FRA OG EVALUERING AV UNDERVISNINGEN

I løpet av skoleåret 2010–2011 har den første utgaven av *Retten til å ta egne valg* vært utprøvd i 22 klasser ved Ulsrud vgs., som hadde undervisning om temaet i fagene kommunikasjon og samhandling, norsk og samfunnsfag. I en evaluering av undervisningen foretatt februar 2011 svarte 80 prosent av elevene at de var svært fornøyd med at tvangsekteskap ble tatt opp i timene.⁶

Flere av elevene begrunner sine positive svar med at det er en aktuell samfunnsutfordring som de ønsker å få mer informasjon om. Følgende sitater⁷ viser at emnet er viktig både i henhold til forebygging, fagtilknytning og samfunnsrelevans:

6 78 elever svarte (17 gutter og 61 jenter) på evalueringen. Se kopi av skjemaet brukt i oppgaveheftet vedlagt.
7 Se foregående fotnote. To av sitatene er hentet fra en annen skole hvor minoritetsrådgiveren har hatt opplegg om tvangsekteskap i flere klasser.

- ▶ «Dette skjer med flere enn vi tror.»
- ▶ «Man kan aldri få nok informasjon. Det er et viktig tema alle bør vite noe om ...»
- ▶ «Et meget viktig tema som kan kombineres med de ulike temaene i norsk og i andre fag.»
- ▶ «Det er bra å få informasjon om regler og lover, hjelpetelefoner og hvordan man går frem for å hjelpe seg selv eller andre.»

Erfaringene og tilbakemeldinger gitt i evalueringen viser at temaet engasjerer elever uansett etnisk bakgrunn. Erfaringen viser også at temaer som verdi, verdivalg, identitet og rettigheter, hvor man drøfter spørsmål knyttet til kjærlighet og fremtid, også er aktuelt å ta opp i ungdomsskolen. Holmlia skole har for eksempel hatt temaene i undervisningen, og i juni 2011 var tvangsekteskap emne ved muntlig eksamen. To ungdomsskoleelever fra en annen skole sa etter undervisningen:

- ▶ «Dette åpnet øynene mine. Nå vet jeg at jeg ikke er den eneste som har det slik.»
- ▶ «Det kunne vært færre tilfeller av tvangsekteskap i Norge hvis dette hadde blitt gjort i alle klasser.»

Et meget viktig tema som kan kombineres med de ulike temaene i norsk og i andre fag.

Undervisningsmetoder

Tilbakemeldinger fra lærere og minoritetsrådgivere viser at dialog som metode har fungert best i mange klasser, fordi det gir elevene mulighet til å ta opp problemstillinger og få svar på spørsmål de har. Andre erfaringer og tilbakemeldinger som har blitt vektlagt, er:

- ▶ Korte presentasjoner med et godt teoretisk bakteppe fungerer godt som utgangspunkt for diskusjon i klassen.
- ▶ Variasjon i undervisningsmetoder som rollespill, gruppearbeid og drøfting av avisartikler har også vist seg å fungere bra i mange klasser.

Muligheter og utfordringer

Noen lærere kan kanskje ha motforestillinger om at temaet tvangsekteskap er for snevert og vanskelig å ta opp i undervisningen. Det har imidlertid vist seg at temaet skapte engasjement i de fleste klasser og at flere gutter brukte argu-

mentasjonsteknikker som de ellers ikke hadde vist tidligere.

Men det er også eksempler på at lærere møtte elever som ikke så hensikten med at tvangsekteskap ble tatt opp, i og med at det er ulovlig i Norge. Dette skiller seg ikke fra andre uenigheter og diskusjoner lærere kan ha med sine elever om undervisningen.

TVANGSEKTESKAP RELATERT TIL KOMPETANSEMÅL, FAG OG PROGRAMOMRÅDER

Det har vist seg at muligheten for å ta opp tvangsekteskap i undervisningen kan knyttes til flere fag, kompetansemål og programområder, og at det også med fordel kan brukes i tverrfaglige prosjekter (som helse og seksualitet, statsborgerskap, kultur, oppvekst med mer).

Ulsrud vgs. har forankret temaet i flere fag på ulike trinn og programområder, som vist i nedenstående oversikt:

TRINN	STUDIESPESIALISERING	IDRETT	Vg1 HS (HELSE OG SOSIAL) – Vg2 BU (BARN OG UNGDOM)
Vg1	Samfunnsfag	Norsk	Kommunikasjon og samhandling
Vg2	Norsk	Samfunnsfag	Yrkesutøvelse – Kommunikasjon og samhandling
Vg3	Religion	Religion	

På de neste to sidene viser vi hvordan lærere konkret har knyttet tvangsekteskap og nærliggende temaer opp mot kompetansemål i forskjellige fag og klasser.

EKSEMPLER FAG	KOMPETANSEMÅL	EKSEMPLER PÅ GJENNOMFØRING
<p>Eksempel 1</p> <p>SAMFUNNSFAG i videregående opplæring</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gjere greie for økonomiske og juridiske sider ved å gå inn i eit samliv og diskutere følgjer av samlivsbrot • Gjere greie for endringar i familie- og samlivsformer 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene skulle drøfte hva tvangsekteskap er, ved å lese utvalgt informasjon i lærerveiledningen «Retten til å ta egne valg» og svare på spørsmål knyttet til tekstene. • Elevene skrev et tankekart: «Hva vet du om tvangsekteskap?» • Høytlesning av «Jenta som ikke ville gifte seg».⁸ Spørsmål gitt til elevene.⁹ Alle skulle skrive ned svarene, og læreren sjekket om oppgavene hadde blitt gjort. • Elevene fikk også tilleggsoppgave/sjekk følgende nettsteder: www.korspahalsen/temasider/flerkulturelt/tvangsekteskap www.ung.no/tvangsekteskap (Røde Kors, 2010)
<p>Eksempel 2</p> <p>SAMFUNNSFAG i videregående opplæring</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gjere greie for endringar i familie- og samlivsformer • Forklare kvifor kjønnsroller varierer mellom samfunn og kulturar, og diskutere kvifor kjønnsrollene endrar seg over tid 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene fikk tekster til temaer som lærerne valgte ut: <ol style="list-style-type: none"> 1. Juridiske sider ved tvangsekteskap. 2. Årsaker til det. 3. Hjelpeinstanser. 4. Filmsnutter: Finn og presenter kortfilmer om tvangsekteskap. Vis noen smakebiter. 5. Presenter litteratur du kan knytte til tvangsekteskap. Forklar hvorfor dette har noe med tvangsekteskap å gjøre. 6. Hva har tvangsekteskap med kultur og identitet å gjøre? • Elevene ble delt inn i ulike grupper. • Presentasjon av arbeidet og evaluering
<p>Eksempel 3</p> <p>NORSK Vg 2 Studieforbereidende utdanningsprogram</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Drøfte fellesskap og mangfold, kulturmøter og kulturkonflikter med utgangspunkt i et bredt utvalg av norske og utenlandske samtidstekster • Analysere tekster i ulike sjangere for å kunne ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene leste Christine Koht: Kronikk i A-magasinet om arrangert ekteskap.¹⁰ • Diskusjon med elevene: Hvilke mot- og for argumenter bruker hun i artikkelen? Finn disse. • Hva er forskjell på et ekteskap som er arrangert, og et tvangsekteskap? Elever diskuterte og kom med ulike innspill til hvor grensen går osv. • Elevene leste utdrag fra «Izzat» og fant eksempler på språklige virkemidler og diskuterte teksten.

⁸ Se teksten i oppgavebanken s. 37

⁹ Se diskusjonsoppgaver i oppgavebanken s. 40

¹⁰ Oppgave 13, s. 56

EKSEMPLER FAG	KOMPETANSEMÅL	EKSEMPLER PÅ GJENNOMFØRING
Eksempel 4 KOMMUNIKASJON OG SAMHANDLING Vg1 – Helse- og sosialfag	<ul style="list-style-type: none"> • Gjøre rede for hvordan oppvekstmiljøet påvirker utviklingsmulighetene for barn og unge • Drøfte faktorer som er viktige i sosialiseringprosessen hos barn og unge, og hvordan en kan veilede barn og unge 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvalg av tekster fra den første utgaven av <i>Retten til å ta egne valg</i> heftet ble lest i klassen (både i plenum og individuelt). • Diskusjon i plenum. • Avslutning med filmen «Import – eksport».
Eksempel 5 KOMMUNIKASJON OG SAMHANDLING Vg1 – Helse- og sosialfag	Se over	<ul style="list-style-type: none"> • Introduksjon til temaet (fakta, artikler). • Arbeid med temaet ved bruk av case (fra lærerveiledningen). • Gruppesamtale og diskusjon. • Besøk av representant fra IMDi som kunne svare på spørsmål fra eleven (intervju). • Film. • Oppsummering og avslutning ved bruk av quiz (om tvangsekteskap).

FORSLAG TIL HVORDAN TVANGSEKTESKAP OG NÆRLIGGENDE TEMAER KAN TAS OPP I UNDERVISNINGEN

Fag- og kompetansemål – oppgaver og erfaringer

Oversikten under gir informasjon om hvilke erfaringer lærere og minoritetsrådgivere har hatt med de vedlagte øvelsene, samt forslag til hvilke fag og kompetansemål oppgavene kan knyttes opp mot. Dette er kun eksempler på hvordan tvangsekteskap kan knyttes til andre temaer, ettersom det finnes mange alternativer og et mangfold av ressurser og metoder.

NORSK

Vg2 Studieforbereende utdanningsprogram	
Kompetansemål	<p>Språk og kultur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drøfte fellesskap og mangfold, kulturmøter og kulturkonflikter med utgangspunkt i et bredt utvalg av norske og utenlandske samtidstekster i ulike sjangere. • Analysere tekster i ulike sjangere for å kunne ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer.
Oppgaver som passer til faget	Sagn og eventyr s.37 Avisartikler – oppgave 13, 14, 15.
Erfaringer	Enkelte lærere hadde gode erfaringer med sagn og eventyr, ettersom de gir et historisk perspektiv på problemstillinger hvor man kan sammenlikne fortiden med nåtiden. Tematikken og innholdet i tekstene engasjerte også elevene, da tilnærmingen til et «vanskelig» tema kan tas opp på en «ufarlig» måte.
Fag og nivå det også kan passe inn i	Samfunnsfag Kommunikasjon og samhandling på helse og sosial Ungdomsskolen (9.-10. trinn)

SAMFUNNSFAG

Samfunnsfag i videregående opplæring	
Kompetansemål	<ul style="list-style-type: none"> • Definere omgrepet kultur og gje døme på at kultur varierer frå stad til stad og endrar seg over tid. • Gjere greie for endringar i familie- og samlivsformer. • Forklare kvifor kjønnsroller varierer mellom samfunn og kulturar, og diskutere kvifor kjønnsrollene endrar seg over tid. • Forklare kvifor fordommar oppstår, og diskutere korleis framandfrykt og rasisme kan motarbeidast.
Oppgaver som passer til faget	Oppgave 1–2 Avisartikler oppgave: 13, 14, 15
Erfaringer	Mange av oppgavene ovenfor har blitt tatt opp på ungdomsskolen (8.–10. trinn). Oppgavene egner seg i fag hvor man skal drøfte begrepsbruk og forståelse, og i hvilken grad begrepene brukes i ulike sosiale settinger. Flere av problemstillingene som tas opp, er kjent for elevene, og dette skapte gode diskusjoner i klassen. Øvelsene fra «Bygg broer – ikke murer» og «I hederns skugga – de unga männens perspektiv» er veldig gode, spesielt fordi elevene får mulighet til å reflektere over egne holdninger. I tillegg til dette er mange av øvelsene praktiske med fokus på deltakende pedagogikk som metode.
Fag og nivå det også kan passe inn i	Kommunikasjon og samhandling Norsk Religion Ungdomsskolen (8.–10. trinn)

SOSIOLOGI OG SOSIALANTROPOLOGI

Valgfritt programfag på studiespesialisering	
Kompetansemål	<ul style="list-style-type: none"> • Definere sentrale begreper knyttet til sosialisering og bruke dem til å sammenlikne sosialisering i ulike kulturer. • Sammenlikne sosialisering i primær- og sekundærgrupper og reflektere over sosialisering som en livslang prosess.
Oppgaver som passer til faget	Oppgave 8
Erfaringer	Øvelsen er god for å illustrere det komplekse med identitet, og hvor mange roller man tillegges eller har, og ikke minst, hvem eller hva som påvirker hvordan man utformer disse rollene.
Fag og nivå det også kan passe inn i	Samfunnsfag

KOMMUNIKASJON OG SAMHANDLING

Vg1 Helse- og sosialfag	
Kompetansemål	<ul style="list-style-type: none"> • Gjør greie for og gi eksempler på hva holdninger, verdier og menneskesyn er, med utgangspunkt i ulike psykologiske perspektiv. • Forklar hva et etisk dilemma er, og gi eksempler på slike dilemma.
Oppgaver som passer til faget	Oppgave 1–12
Erfaringer	Oppgave 2 engasjerte mange elever, da de syntes det var spennende å drøfte hvordan man finner kjæreste i dag, kontra hvordan det var tidligere. Diskusjoner om nettdating, singelfester og andre måter å treffe kjæresten på var interessant både for guttene og jentene. Case har vært mye brukt, også på ungdomsskolen, med svært gode erfaringer, ettersom de gir elevene mulighet til å diskutere utfordringer, sette seg inn i en problemstilling og foreslå løsninger.
Andre fag det kan passe inn i	Samfunnsfag Ungdomsskolen (8.–10. trinn)

DRAMA

Trinn	Vg1 Studiespesialisering
Kompetansemål	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne anvende dramapedagogisk og utviklingspsykologisk teori direkte eller indirekte i planleggingsarbeid med drama og for spesifikke målgrupper. • Kunne belyse dramapedagogisk og psykologisk teori. • Kunne besvare oppgaven med presisjon, konkretisering, virkelighetsnærhet og etisk refleksjon. • Kunne lage et strukturert veiledningsdokument for dramapedagogisk undervisning.
Oppgaver som passer	Oppgave 16, 17
Erfaringer	Disse oppgavene ble brukt i forbindelse med eksamen som ble holdt i faget drama og samfunn.

JENTE- OG GUTTEGRUPPE

Trinn	Jente- og guttegrupper kan dannes for elever på ulike trinn i skolen.
Oppgaver som passer	Flere av oppgavene i oppgavebanken egner seg godt også i små grupper.
Erfaringer	Elevene i en jentegruppe ønsket å formidle et budskap og sine tanker om tvangsekteskap, og i fellesskap skrev jentene en artikkel som de sendte inn til Aftenposten. Artikkelen kom på trykk i Si ;D 5. januar 2011 (se oppgave 14). Mange minoritetsrådgivere har hatt gode erfaringer med jente- og guttegrupper hvor elevene har fått muligheter til å ytre seg, ta opp bekymringer samt drøfte problemstillinger med ulike fagpersoner som har vært invitert til gruppen. Øvelsene brukt i små grupper passer godt, fordi elevene kan relatere mye av stoffet til sin hverdag og dele egne eller andres erfaringer.
Andre fag det kan passe inn i	Skriving av kronikker og andre artikler kan også foretas i fagene norsk, engelsk og samfunnsfag.

ET KONKRET EKSEMPEL PÅ UNDERVISNING

Nedenstående viser hvordan to lærere har utarbeidet et opplegg i samfunnsfag og kommunikasjon og samhandling, hvor klassene ble delt inn i fem grupper som fikk hver sin oppgave.

Gruppe	Oppgave
1	<ul style="list-style-type: none"> • LOVVERK • Hva sier regelverket om tvangsekteskap? Les informasjonen/tekstene utdelt. • Finnes det eksempler på saker i Norge hvor noen har brutt straffeloven § 220? Bruk Internett og artikler du kan finne i ulike nettaviser. • Er det kun lover i Norge som sier at tvangsekteskap er forbudt?
2	<ul style="list-style-type: none"> • ARRANGERT OG TVANG • Les informasjonen/tekstene utdelt. • Skriv noen argumenter for arrangert ekteskap og noen argumenter mot. • Hvilke fordeler og ulemper finner dere ved arrangert ekteskap? • Hva legger du i tvang? • Finnes det litteratur, videoklipp eller annet hvor dette blir tatt opp?
3	<ul style="list-style-type: none"> • HJELPEAPPARATET • Hvem jobber for ungdommer som blir utsatt for tvangsekteskap i Norge? • Finn informasjon om dem på nettet, les deres rapporter osv. • Er det mange i Norge som blir utsatt? (Står det noe om dette i deres rapporter?) • Hva gjør hjelpeapparatet? Hvor jobber de? Hvordan komme i kontakt med dem?
4	<ul style="list-style-type: none"> • CASE • Les og diskuter casen om Hina som står i VOX-hefte «Vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Et undervisningsopplegg for nyankomne innvandrere». Hvilke alternativer har Hina?
5	<ul style="list-style-type: none"> • HVORDAN FINNE EN PASSENDE PARTNER I DAG? • Les informasjonen og tekstene utdelt. • Hvordan finner kvinner og menn en partner i dag? • På hvilken måte er det ulikt i dag fra hvordan det var for 50 år siden? • Hvorfor er det annerledes i dag enn det var tidligere?
Planlegging av fremføringen	<p>a) Sitt i grupper og løs oppgavene utdelt.</p> <p>b) Planlegg fremføringen for klassen, hvor oppgaven deres legges frem. Husk at dere kan bruke videoklipp, tavlen, power-point med mer. Her er det bare å bruke fantasien.</p>
Fremføring én skoletime	c) Fremføring for alle i klassen. Alle i klassen skal ta notater underveis.
Referat	d) Hver gruppe skriver en liten oppsummering av en utvalgt gruppes presentasjon. Denne gis til læreren.

DEL III

Oppgavebank

Oppgavene vedlagt har vært brukt av lærere og minoritetsrådgivere i fag på ulike trinn og i klasser med en svært variert elevsammensetning samt i jente- og guttegrupper. Vi har valgt å ta med oppgaver som lærere og minoritetsrådgivere har hatt gode erfaringer med, ettersom de har dannet utgangspunkt for fruktbare diskusjoner i klassene. Noen av oppgavene er hentet fra ulike fagbøker, mens andre er laget selv av minoritetsrådgivere eller lærere. Under hver oppgavedel er det også en ressursliste som gir tips til blant annet flere tekster, case og filmer som kan brukes i undervisningen.

NORSK LOV OG INTERNASJONALE KONVENSJONER OM TVANGSEKTESKAP

Hva sier norsk lov og internasjonalt lovverk om tvangsekteskap?

§ VISSTE DU AT ...?

Retten til å ta egne valg og mulighet til å bestemme selv hvem man vil gifte seg med, er nedfelt i norsk lov og i internasjonale konvensjoner. Å tvinge noen til å gifte seg mot deres egen vilje er forbudt i Norge, og er en krenkelse av grunnleggende menneskerettigheter.

Barn og unge bosatt i Norge er beskyttet mot tvangsekteskap, men likevel er det flere ungdommer hvert år som utsettes for tvangsekteskap i Norge. Flere saker har vært utprøvd i vårt rettssystem, hvor overgriperne i sakene har blitt straffedømt.

Straffeloven

Tvangsekteskap er straffbart i Norge etter straffelovens bestemmelser:

Straffeloven § 222, andre ledd

«For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.»

EKSEMPLER PÅ SAKER FRA NORGE

Sak fra Oslo tingrett (TOSLO – 2010-188517)

Våren 2011 fikk flere irakiske familiemedlemmer dommer for å ha giftet bort en 13 år gamle jente til en seks år gammel eldre fetter. Hendelsen fant sted i Oslo under en seremoni i 2006. Fetter, far, mor og en tante ble i saken dømt for å ha giftet bort den norsk-irakiske jenta. Fetteren ble dømt til fem år og seks måneders fengsel, mens jentas tante, mor og far fikk tre års fengsel. Onkelen, som også skal ha hatt medvirkning i saken, var også tiltalt, men han oppholder seg trolig i Irak og er etterlyst internasjonalt. Jenta er i dag 17 år gammel og bor på hemmelig adresse.

For mer informasjon om saken: Se avisartikkel i VG publisert 21.02.11

«Dømt for å ha giftet bort datteren»:

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10022008>

Sak fra Høyesterett (HR-2006-258-A - Rt-2006-140)

Høyesterett tok stilling til straffeutmålingen i en straffesak etter bestemmelsen § 222 andre ledd i 2006, og dette var første gang en slik sak var oppe i Høyesterett. En mann, og en av hans sønner, ble dømt for å ha truet sin datter til å inngå ekteskap da hun var 17 år. Straffen for faren ble satt til fengsel i to år og seks måneder, mens

sønnen fikk to år. Høyesterett understreket at tvangsekteskap er en grov krenkelse av råderetten over egen kropp.

Opphevelse av ekteskap

Unge som er utsatt for tvangsekteskap, kan få ekteskapet sitt annullert. Den utsatte vil i slike tilfeller få status som ugift og ikke som skilt. For å få ekteskapet kjent ugyldig, må den utsatte selv reise søksmål innen bestemte tidsfrister.

Ekteskapsloven § 16,2. ledd

«Hver av ektefellene kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig dersom han eller hun er blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettstridig atferd.»

Ekteskapsloven støttes også av barneloven.

Barneloven § 30a

«En avtale foreldre eller eventuelt andre gjør om ekteskap på vegne av et barn, er ikke rettslig bindende.»

Internasjonale konvensjoner

Frivillighet ved inngåelse av ekteskap er en grunnleggende menneskerettighet. Dette er nedfelt i FNs erklæring om menneskerettigheter av 1948 og i flere internasjonale konvensjoner, som Norge og mange andre land i verden har undertegnet.

I FNs konvensjon om samtykke til ekteskap av 1962 (artikkel 1) heter det at ekteskap skal være frivillig og etter samtykke fra begge involverte parter. Samtykke skal også gis i nærvær av myndigheter som har vigselfrett, og i tillegg skal det være vitner til stede under vielsen.

I FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (artikkel 23, punkt 3) heter det at ektefellene må avgi fritt og uforbeholdent samtykke før ekteskap kan inngås. Det er flere konvensjoner som også gir barn og unge beskyttelse mot tvangsekteskap, og som staten har ratifisert.

FNs kvinnediskrimineringskonvensjon av 1979 (artikkel 16.1)

Konvensjonspartene skal treffe alle egnede tiltak for å avskaffe diskriminering mot kvinner i alle saker vedrørende ekteskap og familieforhold. På grunnlag av likestilling mellom menn og kvinner skal de særlig sørge for: samme rett til å inngå ekteskap; samme rett til fritt å velge ektefelle og å inngå ekteskap bare med sitt eget frie og fulle samtykke; [...].

FNs barnekonvensjon av 1989 (artikkel 2, 3, 6 og 12)

Artikkel 12

Barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det, og barnets meninger skal tillegges vekt.

Med dette som bakteppe, kan lærere utarbeide oppgaver til undervisningen som eksempelvis:

- Finn ut hva det norske lovverket sier om tvangsekteskap (bruk Internett. Tips til søkeord: BLD, regjeringen).
- Er tvangsekteskap forbudt i Norge?
- Har noen blitt straffedømt i Norge for å ha giftet bort sitt barn?
- Fortell kort om saker som har vært i Norge, og bruk Internett til å finne informasjon. (Tips: Fortell om tidspunktet for når dette skjedde, hvor det skjedde, involverte parter, straff osv.)
- Kan du finne eksempler på noen saker om tvangsekteskap fra andre land?

Eksempler på nettsteder hvor elevene kan finne svar

www.lovdatab.no

www.imdi.no/tvangsekteskap

www.tvangsekteskap.no

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/kampanjer/tvangsekteskapno2.html>

www.udi.no

www.fn.no

www.landsider.no

www.politiet.no

www.tvangsekteskap.net

SAGN OG EVENTYR

JENTA SOM IKKE VILLE GIFTE SEG¹⁰

Jenta fra Sogn var 25 år da en enkemann med seks barn fridde til henne. Jenta svarte nei. Hun var glad i en annen mann. Denne mannen hadde ikke gård. Men det hadde enkemannen.

Faren til jenta hørte at enkemannen hadde fridd. Faren ville at datteren skulle gifte seg med enkemannen fordi han var rik. Men jenta ville ikke ha enkemannen.

Faren og jenta kranglet mye. Til slutt tok faren datteren med i en båt og rodde ut på sjøen. Etter å ha rodd litt, satte han jenta på en holme. Faren sa at hun måtte velge. Enten måtte hun gjøre som han bestemte, eller så måtte hun sitte på holmen alene uten mat og drikke. Men jenta ville ikke gifte seg med enkemannen. Derfor rodde faren alene tilbake.

Jenta satt på holmen uten å spise og drikke i tre dager. Til slutt var hun så sulten og tørst at hun måtte si ja. Faren hentet henne med båten. Jenta og enkemannen giftet seg den våren. (*Slektssagn fra Sogn*).

¹⁰ Teksten er hentet fra permene «Tvangsekteskap – informasjonsperm» utgitt av Oslo kommune, Byrådet.

HERREMANNSTRUDEN¹¹

Det var en gang en rik kakse som eide en stor herregård, og sølv hadde han på kistebunnen og penger på rente; men noe var det som manglet, for han var enkemann. En dag var datteren fra grannegården hos ham på arbeid. Henne likte herremannen riktig godt, og da hun var fattigfolks barn, så tenkte han at når han bare klunket på gifting, så måtte hun slå til med det samme.

Så sa han til henne at han var kommet i tanker om å gifte seg igjen.

«Ja, ja, en kan komme på så mye,» sa jenta, hun sto der og smålo, og tenkte den gamle styggen kunne ha funnet på det som hørte bedre for ham enn å gifte seg. «Ja, det var meningen at du skulle bli kona mi da,» sa herremannen.

«Nei, ellers mange takk! Var det likt seg det,» mente hun.

Herremannen var ikke vant til å høre nei, og dess nødigere hun ville ha ham, dess mer oppsatt ble han på å få henne. Men da han ikke kom noen vei med jenta, så sendte han bud

¹¹ Teksten er hentet fra permene «Tvangsekteskap – informasjonsperm» utgitt av Oslo kommune, Byrådet.

*Brudepar fra Bykle i Setesdal rundt 1880.
Foto: Axel Lindahl.*

etter faren hennes og sa til ham at kunne han lage det så at han fikk henne, så skulle han få det jordstykket som lå opptil enga hans.

Ja, han skulle nok få rett på datteren, mente faren. Hun var bare barnet og skjønte ikke sitt eget beste, sa han.

Men alt han snakket for datteren, både vel og ille, så hjalp det ikke.

Hun ville ikke ha herremannen, om han så satt i malt gull til opp under ørene, sa hun.

Herremannen ventet dag etter dag, men så ble han harm og utålmodig til sist, og så sa han til far til jenta at om han skulle stå ved det han hadde lovt, så fikk han slå et slag i saken nå; for han ville ikke vente lenger.

Mannen visste ikke annen råd, sa han, enn at herremannen fikk lage alt i stand til bryllups, og når presten og bryllupsfolket var kommet, så fikk han sende bud etter jenta, som om det var et arbeid hun skulle være med på; og når hun kom, måtte hun bli vigd i en snarvending, så hun ikke fikk tid til å områ seg. Dette syntes herremannen var både godt og vel, og så lot han brygge og bake og lage til bryllups så det hadde god skikk.

Da gjestebudsfolket var kommet, ropte herremannen på en av guttene sine, og sa han skulle stryke ned til grannemannen sør i garden og be ham skikke det han hadde lovt.

«Men er du ikke her igjen på flyende flekken,» sa han og hyttet med neven, «så skal vel -!» Mere fikk han ikke sagt, for gutten satte avsted som han var brent.

«Jeg skulle hilse fra husbond og be om det du har lovt'n,» sa gutten til mannen sør i garden; «men det måtte være i røde rappet, for han har det farlig brått i dag,» sa han.

«Ja, ja, spring ned i enga og ta henne med deg, der går hun,» sa grannemannen.

Gutten av sted. Da han kom ned i enga, gikk datteren der og rakte. «Jeg skulle hente det som far din har lovt husbonden,» sa gutten.

«Hå, hå, lur meg der!» tenkte hun. «Nei, skal du det?» sa hun; «det er vel den vesle blakke merra vår det? Du får gå bort og ta henne, hun står tjoret på den andre sida av erteåkeren,» sa jenta.

Gutten kastet seg på ryggen av den vesle blakke og red hjem i fullt firsprang.

«Fikk du henne med deg?» sa herremannen. «Hun står nede ved døra,» sa gutten.

«Så lei henne opp på kammerset etter mor,» sa herremannen. «Kjære vene, hvordan skal det gå til?» sa gutten.

«Du bare gjør som jeg sier, du,» sa herremannen. «Makter du henne ikke åleine, så får du ta folkehjelp,» sa han; han tenkte jenta kunne slå seg ugrei.

Da gutten så fjeset på herremannen, så visste han det ikke nyttet å si imot der i gården. Han ned og fikk med alle de husmenn som var der; noen dro i framdelen, og noen skjøv på bak, og så fikk de endelig merra opp trappene og inn på kammerset. Der lå brudestasen ferdig.

«Nå har jeg gjort det òg, husbond,» sa gutten; «men det var et farlig strev, det verste jeg har vært med på her på gården.» «Ja, ja, du skal ikke ha gjort det for ingen ting,» sa husbonden. «Send så kvinnfolkene opp til å pynte henne.»

«Nei men kjære vene da!» sa gutten.

«Ikke noe prat! De skal pynte henne og hverken glemme krans eller krone,» sa husbonden. Gutten ned i kjøkkenet.

Gård fra Hole, Sundvollen rundt 1880. Foto: Axel Lindahl.

«Hør nå, jenter,» sa han, «nå skal dere opp og pynte den vesle blakke til brur; husbond vil nok gi gjestebudsfolket noe å flire av.»

Ja, jentene hengte på den vesle blakke alt det de hadde, og så gikk gutten ned og sa at nå var hun ferdig, og det både med krans og krone.

«Godt og vel, kom med henne!» sa husbonden; «jeg skal sjøl ta imot henne i døra,» sa han.

Det ramlet svært i trappene; for hun steg ikke ned i silkesko, den bruden.

Men da døren gikk opp og herremannsbruden kom inn i storstusalen, var det ikke fritt for det ble knis og flir. Og herremannen var så vel fornøyd av den bruden at de sa han ikke fridde oftere. (*Asbjørnsen og Moe, Norske folkeeventyr*)

TIPS TIL ANDRE SAGN, EVENTYR OG FORTELLINGER FRA NORGE

<i>Vesle Åse Gåsepике</i> (Asbjørnsen og Moe)	Handler om en prins som ville finne den vakreste prinsessen – den «rene og skjære jomfruen».
<i>Herremannsbruden</i> (Asbjørnsen og Moe)	Kortfilmen kan leies på http://www.filmarkivet.no/v1/film/details.aspx?filmid=46330
<i>Constance Ring</i> (Amalie Skram 1855)	Handler om 17-årige Constance og om hennes foreldre som tvinger henne til å gifte seg med en mann som er dobbelt så gammel som henne.
<i>Amtmandens Døtre</i> (Amalie Skram) 1885	En historie om et angrep på foreldre som ikke lar døtrene sine velge sin egen ektefelle, men tvinger dem til å leve sammen med menn som de ikke elsker.

DISKUSJONSOPPGAVER

FAMILIE OG SAMLIV

Ulike ekteskapsformer

- Kjærlighetsekteskap: En person velger selv ektefelle på bakgrunn av en forelskelse.
- Arrangert ekteskap: Storfamilien har en aktiv rolle i å finne eller godkjenne ektefellen. Det er ofte to familier som blir enige om at dette er riktig.
- Fornuftsekteskap: Man gifter seg ofte frivillig fordi det var fornuftig, og ikke nødvendigvis på grunn av kjærlighet eller en forelskelse.
- Proforma ekteskap: Ofte kjenner man ikke hverandre, og man har kanskje ikke tenkt å leve sammen, men gifter seg på papiret for å oppnå noe, som for eksempel opphold i Norge eller for å få økonomiske fordeler.
- Tvangsekteskap: Der én eller begge er tvunget til å gifte seg og leve i et forhold de ikke har lyst til.

OPPGAVE 1

Tvangsekteskap og arrangert ekteskap

- Hva er tvangsekteskap?
- Hva er arrangert ekteskap?
- Hva er forskjellen mellom tvangsekteskap og arrangert ekteskap?
- Hva sier norsk lov og internasjonale avtaler om tvangsekteskap? (nevnt 2-3 lover på hver)
- Hvilke religioner tillater tvangsekteskap?
- Hva er årsaken til at foreldre ønsker å arrangere ekteskap?
- Har foreldre rett til å bestemme hvem barna skal gifte seg med? Utdyp.
- Hvem kan man kontakte for å få hjelp hvis man kjenner noen som har blitt utsatt?
- Hva har tvangsekteskap med kultur og identitet å gjøre?
- Drøft i hvilken grad det kan ligge tvang i «frivillige ekteskap». Dersom det også finnes tvang i frivillige ekteskap, hva er forskjellen mellom et «frivillig ekteskap» og et tvangsekteskap?

OPPGAVE 2

Hvordan finne en passende partner?

Deler av oppgaven er hentet fra Oslo kommunes utgivelse av «Tvangsekteskap – Informasjonsperm».

Noen vektlegger forelskelse når de skal finne seg en partner, men man kan ha mange ulike preferanser. Noen kan vektlegge og finne noen av samme kjønn, klasse, familiebakgrunn, etnisk bakgrunn osv.

- Hvordan finner man seg en passende partner/ektefelle?
- Sett ordene i riktig boks.

Jobb – kontaktannonser – klubber for single – skole/studier – internettdating – TV-show – hobby – venner/bekjente/familie – andre møteplasser

OPPGAVE 3

Spør WWW.UNG.NO – Spørsmål fra ungdom

Deler av spørsmålene nedenfor er hentet fra www.ung.no, som er et nettsted som drives av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, og er det offentlige informasjonskanal for ungdom. Ungdommer kan få svar på ulike ting som de lurer på, ved å skrive til nettstedet, og spørsmålene kan handle om alt fra seksualitet til konfliktløsning og homofili. Til å svare på spørsmål på www.ung.no har de et fagpanel bestående av personell innen alle fagområder. Lærere kan hente flere spørsmål fra nettstedet som kan brukes som oppgaver i undervisningen.

Spør www.ung.no

1. Hei. Jeg er ei jente på 15 år. Jeg har kontantkort (i mamma's navn), og mammaen min har ringt dem og spurt om å få en liste over hvem som har ringt til meg, og hvem jeg har ringt til. Jeg har ringt kjæresten min og er veldig redd for at de finner dette ut (er muslim). Kan de virkelig kreve en slik liste og få den? Jeg er VELDIG redd. Vær så snill, kan jeg få et raskt svar. Er det noe jeg muligens kan gjøre for å hindre dette?
2. Hei. Først og fremst vil jeg takke for at dere gjør en så god jobb! Jeg har et veldig stort problem. Jeg har vært sammen med en gutt i noen måneder. Jeg er muslim og får ikke lov å ha kjæreste. Pappa fant ut om forholdet vårt for noen uker siden. Både jeg og kjæresten min lovt å ikke snakke med hverandre, pga. pappa. Men det klarte vi ikke, og vi møtes fortsatt i skjul. Vi vil gifte oss, eller bli forlovet, men pappa nekter! Pappa påstår at kjæresten min kommer fra en dårlig familie, og at jeg ikke kommer til å få et bra liv sammen med ham, men jeg kjenner kjæresten min bedre enn det faren min gjør ... Nå må jeg velge mellom kjæresten min eller familien min. Det er veldig vanskelig, for jeg er glad i både kjæresten min og familien min. Hva skal jeg gjøre?

3. Hei. Jeg er en homofil gutt på 20 år. Familien min er ikke fra Norge. Moren min vil at jeg skal gifte meg med en jente fra samme land som vi kommer fra når jeg blir voksen. Homofili er helt uakseptabelt. Folk blir slått og drept hvis de er homofile i det landet. Foreldrene mine ville heller dø enn å få vite at sønnen er homofil. Hva skal jeg gjøre? Jeg vil ikke gifte meg med noen jeg ikke elsker, eller ende opp alene for resten av livet mitt.

Spørsmål til elevene:

- Hva slags råd vil du gi til de unge som ber om hjelp?
- Hvordan kan de snakke med familiene sine?
- Hvem kan de be om hjelp hos?
- Hva sier loven i Norge?

Les svarene som har blitt gitt den unge. Er du enig i rådene som er gitt? Begrunn ditt svar.

Svar gitt fra Kompetanseteamet mot tvangsekteskap i samarbeid med www.ung.no :

Svar til spørsmål 1

Hei, og takk for spørsmål! Telefonselskaper har ikke lov til å gi ut personopplysninger (for eksempel oversikt over hvem som man har ringt til) til andre, men ettersom

kontaktkortet er registrert på din mor så kan de gi henne denne informasjonen. Jeg vil råde deg til å opprette et kontantkort i ditt eget navn, det kan du gjøre når du er 15 år. Da kan ingen andre enn du få tilgang til opplysninger om hvem du har ringt til.

Mistenker din far at du har kjæreste? Hva tror du skjer dersom familien din finner ut at du har kjæreste? Har du forsøkt å snakke med foreldrene dine om dette? Jeg vil råde deg til å ta kontakt med noen voksne du stoler på, og som kjenner deg. Du kan for eksempel ta kontakt med læreren din, rådgiver eller helsesøster på skolen. Ofte er det nyttig å snakke med noen voksne som kan støtte deg og gi deg råd. Det finnes også flere telefoner du kan ringe for å få råd: Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, tlf. 815 55 20 (kl. 09.00–17.00). De har lang erfaring med å snakke med ungdommer som har kjærester som foreldrene ikke aksepterer. MiRA – Ressurssenter for innvandrere- og flyktningkvinner kan også gi råd og veiledning i vanskelige situasjoner, slik som i konflikter mellom ungdom og foreldre: tlf. 22 11 69 20 (kl. 09.00–16.00). Ansatte som jobber her, har taushetsplikt og får ikke lov til å gi videre opplysninger som du gir til dem, uten at du sier ja til dette.

Dersom situasjonen blir ille for deg hjemme, kan du ta kontakt med barnevernet. Barnevernet skal gi barn, unge og familier hjelp og støtte når det er vanskelig hjemme. Du kan også ringe til Alarmtelefonen for barn og unge (tlf. 116 111), den er åpen etter kl. 15.00 på hverdager, om natten og i hele helgen. Her kan du snakke anonymt og få råd om hva du kan gjøre i din situasjon.

Lykke til!

Hilsen www.ung.no, i samarbeid med Kompetanseteamet mot tvangsekteskap

Svar til spørsmål 2

Hei

Det er hyggelig å høre at vi gjør en bra jobb. Håper dette svaret kan hjelpe deg.

I mange kulturer er det foreldrenes oppgave å sørge for at barna blir godt gift. Mange foreldre tillater da ikke at jentene har kjæreste, fordi det er viktig at jenta er jomfru når hun gifter seg. Når en jente selv finner en gutt hun vil gifte seg med, blir det av ulike grunner ikke alltid akseptert. Det kan være, som du skriver, at kjærestens familie ikke er god nok. Eller kanskje har foreldrene allerede sett seg ut en annen ektemann til jenta. Foreldre kan også ha et ønske om å beskytte barna fordi de vet hvor lett det er å bli forelsket i ungdomstiden. De har kanskje selv vært unge og hodestups forelsket, og vet at det skal mer til enn forelskelse for at et forhold skal fungere på sikt.

Det er en vanskelig situasjon du beskriver. Du skriver at du må velge mellom kjæresten din og familien din. Dette er et alvorlig valg, som kan få store konsekvenser for deg. Jeg vil derfor råde deg til å tenke nøye gjennom situasjonen og hvilke alternativer du har. Hva tror du konsekvensene vil være dersom du forlover deg/gifter deg med kjæresten din? Vil familien din kutte kontakten med deg? Vil du i så fall holde ut å ikke ha kontakt med familien din? Vil noen i familien true deg eller skade deg? Vil familien din godta valget ditt med tiden?

Jeg vil råde deg til å snakke med noen voksne som kjenner deg, og som du stoler på. Ofte er det lurt å snakke med noen som kan gi deg et «utenfraperspektiv» på situasjonen, som kan støtte deg og hjelpe deg å sette ord på hva du tenker, føler og ønsker. Dersom du går på skole, så kan du snakke med læreren din, rådgiver eller helsesøster på skolen. Kanskje har du en slektning eller

venn av familien som tenker som deg, og som kan være din støtte?

Jeg vil også anbefale deg å ta kontakt med ditt nærmeste familievernkontor, se oversikt over familievernkontorer på www.bufetat.no. På familievernkontorene jobber det terapeuter som er vant til å snakke med ungdom og foreldre ved problemer i familien. De har også erfaring med å jobbe med familier med minoritetsbakgrunn. Det er helt gratis å gå hit, og du kan selv ringe og bestille time. Du kan gå hit alene og få råd og støtte, og de kan også hjelpe deg med å snakke med foreldrene dine. Du kan også ta kontakt med MiRA – Ressurssenter for innvandrere- og flyktningkvinner på tlf. 22 11 69 20. De har lang erfaring med å snakke med unge jenter som har kjærester familien ikke aksepterer, og kan gi deg gode råd. Du kan ringe hit og være helt anonym.

Jeg vet ikke i hvor stor grad du blir presset hjemmefra til å gjøre det slutt med kjæresten din. Dersom situasjonen blir ille for deg hjemme, kan ta kontakt med barnevernet dersom du er under 18 år. Du kan også ringe til Alarmtelefonen for barn og unge (tlf. 116 111), den er åpen etter kl. 15.00 på hverdager, om natten og i hele helgen. Her kan du snakke anonymt og få råd om hva du kan gjøre i din situasjon. Dersom du frykter for sikkerheten din, så ta kontakt med politiet på 02800, eller nødnummer 112.

Lykke til!

Hilsen www.ung.no, i samarbeid med Kompetanseteamet mot tvangsekteskap

Svar til spørsmål 3

Hei

Jeg forstår at du er i en vanskelig situasjon. Det er ikke enkelt å være homofil når familien din har bakgrunn fra

samfunn hvor homofili ikke er akseptert, og hvor familien gjerne er involvert i valg av ektefelle.

Det kan være lurt å tenke gjennom hva du tror vil skje dersom du forteller foreldrene dine at du er homofil og ikke vil gifte deg med ei jente. Vil de forlange at du gifter deg og presse deg til et ekteskap? Vil de kunne bryte kontakten med deg? Vil noen i familien din kunne skade deg? Tror du de vil akseptere deg med tiden?

Før du bestemmer deg for om og eventuelt hvordan du kan snakke med foreldrene dine om dette, så kan det være lurt å snakke med noen du stoler 100 prosent på, for eksempel en lærer, rådgiver eller helsesøster på skolen. Det er ofte godt å få et «utenfraperspektiv» på situasjonen og luften tanker og følelser med noen du har tillit til. Du kan også ta kontakt med Skeiv Verden, som er en frivillig organisasjon som gir råd og støtte til ungdommer med minoritetsbakgrunn som blir forelsket i og tiltrukket av personer av samme kjønn. Dersom du opplever press om ekteskap, så kan du ta kontakt med Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap på tlf. 815 55 201. De som jobber der, har lang erfaring i å bistå unge som har konflikter med familien sin, og som har det vanskelig. Håper dette var til noe hjelp. Og ønsker deg masse lykke til.

Vennlig hilsen ung.no, i samarbeid med Kompetanseteamet mot tvangsekteskap

- Gå inn på www.ung.no og les to andre spørsmål unge har stilt. (Det kan være spørsmål om homofili, diskriminering osv.) Se listen til venstre på forsiden. Finn også spørsmål som gutter har sendt inn.
- Gjenfortell til sidemannen hva du har lest, og hvilke råd som har blitt gitt.

RETTIGHETER, VERDIVALG OG IDENTITET

OPPGAVE 4

Medbestemmelse over viktige valg i livet

Tidsbruk: Ca. 1,5 time

Innledning/diskusjon i plenum

1. Diskusjon: Hva er det greit at foreldre bestemmer?

- Innetider
- Hvilke fritidsaktiviteter man får være med på
- Hvilke venner man får lov til å ha
- Hvilken videregående skole man skal gå på
- Hvilke fag man skal velge
- Om man har lov til å ha kjæreste eller ikke
- Hvem man skal gifte seg med

2. Se filmen «I mine sko – fire historier om verdivalg» (Internasjonalt Hus/IMDi/Rogaland fylkeskommune).

Filmen «Retten til å velge» fra Rogalandsprosjektet kan også brukes.

3. Hva er forskjellen på arrangert ekteskap og tvangsekteskap? Finnes det noen tilfeller hvor det ikke er så lett å si hva som er press, og hva som er tvang?

4. Oppgave: Hva er forskjell på tvang, press og overtalelse?

Se på utsagnene under, diskuter og plasser dem under følgende kategorier:

A. «Hvis du ikke gifter deg snart, blir jeg syk av bekymring, og bestemor som har så svakt hjerte ...»

B. «Så snart du er gift, vil du bli ansett som voksen og får mye mer frihet til å være ute med venner og gjøre som du vil. Vi (mor og far) vil ikke kunne bestemme så mye over deg mer ...»

C. «Vi har noen forslag, men det er selvsagt du som må velge hvem det blir – bare han/hun ikke er norsk ...»

D. «Han er så kjekk og ordentlig. Han kunne ha fått hvem som helst, men det er deg han ser på. Du trenger bare å treffe han, og så se hva du synes ...»

E. «Jeg tør nesten ikke gå ut blant folk, for alle snakker om hvor dårlige foreldre vi er som har en datter som henger med gutter ...»

F. «Du får velge hvem du vil gifte deg med, men han/hun må være fra samme land, ha samme religion, samme kaste/klan som oss ...»

Fritt valg	Overtalelse	Press	Tvang

5. Gjennomfør oppgaven i små grupper og diskuter sammen til slutt.

6. Tenk at du har en venn som har en kjæreste som familien ikke kan vite om.

- Hvordan vil du være en god venn?
- Hva slags råd vil du gi?
- Synes du det er greit at noen har hemmelige kjærestester?

OPPGAVE 5

Verdivalg

Øvelse a, b og c er oppgaver fra boka «Bygg broer – ikke murer» av Enver Djuliman og Lillian Hjort. Utgitt av Humanist Forlag (2007) Øvelsene i oppgave 5 er en bearbeidet versjon av innholdet i boka.

Målet med timen: Elevene skal reflektere rundt hva og hvem som påvirker de valgene de tar, og kjenne på det å stå for valgene de tar. Samtidig skal de få kjennskap og informasjon om lover, erklæringer og menneskerettigheter spesielt rettet mot ekteskap. Gjennom øvelser og diskusjoner tar vi opp temaer som arrangert ekteskap, tvangsekteskap, generasjonskonflikter, verdikonflikter og valgfrihet.

Målgruppe: Egner seg godt for elever i videregående skole, men kan også tilpasses elever i ungdomsskolen eller i jente- og guttegrupper.

A) OPPSTARTSØVELSE

Lik/ulik? (s. 260). Du er mye, s. 250 m/spørsmål fra s. 253 (ca. 10 min).

Deltakerne skal danne en sirkel der alle sitter på stoler. En person står i midten av sirkelen, uten stol, og skal nevne en egenskap. Alle som har denne egenskapen, skal bytte stol, og den som stod i ringen, skal prøve å sette seg på en ledig stol. Personen som ikke får stol, må stå i midten og nevne en ny egenskap/identitet. Ev. oppfølging med refleksjonsspørsmål fra s. 253 og 261.

B) TA STILLING: STREKEN «TØRRE Å TA STILLING»

Mål: Elevene skal lære å ta stilling til en påstand og reflektere rundt hvordan det er å mene noe annet enn de andre. Tid: ca. 15 min

Elevene står på en rett linje som er nøytral, høyre side er helt enig og venstre side er helt uenig i utsagnet. Læring: Tørre å ta stilling til påstander. Underveis kan man spørre dem hvorfor de står der de står, og hvordan det er å for eksempel stå et sted alene (mene noe annet enn de andre), og om de ofte stiller seg nøytral til ting, de som står der de andre står.

Påstander:

- Ekteskap mellom to som tilhører forskjellige kulturer, kan ikke anbefales
- Utdanning er viktig
- Individets lykke er viktigere enn familiens lykke
- Det er ok med hvite løgner en gang iblant
- Foreldres meninger er viktige i valg av utdanning
- Det skal ikke være tillatt å si og uttrykke hva man vil
- Det er vanskelig å sette grenser for meg selv
- Likestilling er viktig
- Man må ha respekt for eldre
- Religion er viktigere enn kultur
- Det er bra vi har demokrati i Norge
- Mangfold er bra
- Aldersgrensen for alkohol bør være 16 år
- Jeg er for dødsstraff
- Forskjellsbehandling er bra
- Det er greit å snike på T-banen
- Aktiv dødshjelp burde være lovlig
- Politiet bør ikke blande seg inn i demonstrasjoner
- Det er greit å komme for sent på jobb/skolen

C) VERDIVALG

Mål: Å bevisstgjøre om at vi kan velge hvordan vi vil være, og hvordan livet skal bli, og at vi alle er ansvarlige for våre handlinger.

Tid: ca. 15. min

1. Hver person bruker noen minutter til å tenke på et verdivalg de har tatt eller skal ta, som andre har vært uenige i, eller som er vanskelig (for eksempel valg av programfag, valg av skole, flyttet hjemmefra, ekteskap, utdanningsvalg og lignende). Hvis det er vanskelig å bruke seg selv, kan de bruke et eksempel fra en de kjenner (for eksempel søster, kusine, venninne, mor).
2. Elevene går sammen to og to og forteller hverandre om valgene de har tenkt på, og om hvorfor valgene er utfordrende eller vanskelige å ta.
3. Hver elev skal presentere valget som den andre personen har fortalt om.

Vi spør alle:

- Hva påvirker de valgene vi tar?
- Hvordan er det å ta et valg som andre er uenig i?
- Hvilke konsekvenser er vi redde for?
- At valgene ikke skal bli akseptert? At vi skal bli ekskludert?
- Hva skjer med oss når vi ikke tør å velge det vi ønsker?
- Hva skjer med oss når vi tør å følge våre meninger?

D) RINGEN M/OPPSUMMERING OG REAKSJONER

- Hvordan har denne timen vært?
- Var det noe som var spennende?
- Hvorfor?
- Er det noe du/dere tar med dere?
- Lærte du noe nytt?

OPPGAVE 6

Øvelsen er fra «Bygg broer – ikke murer» av Enver Djuliman og Lillian Hjorth. Utgitt av Humanist Forlag.

TITTEL	Dialogøvelsen	s. 269–272
Emne	Dialog, argumentasjon og meningsdannelse	
Mål	Bevisstgjøre om at vi former våre meninger gjennom samtale, refleksjon og argumentasjon med andre mennesker. Kommunikasjon med andre fører til selvutvikling.	
Fagstoff	<p>Meninger får vi gjennom å lære, lese, se og oppleve og ikke minst gjennom dialog med andre mennesker. Når vi møter personer med spesialkompetanse, har vi en mulighet til å lære nye ting, men vi kan lære av alle rundt oss. Også når vi møter mennesker som har andre meninger enn oss selv, blir vi oppfordret til å tenke og kanskje revurdere våre egne holdninger. Det å skifte mening kan dermed bety at man har lært noe nytt – at man har blitt litt klokere.</p> <p>Når skiftet du mening sist?</p>	

PRAKTISK ØVELSE	
Tid	45 minutter
Hva trengs	Et stort rom, tre store ark (på det ene står det et stort JA, på det andre et stort NEI, på det tredje et stort VET IKKE).
Forberedelse	Lederen må ha forberedt en liste med påstander.
Gjennomføring	<p>Plasser arkene med JA og NEI på hver sin side av rommet. I midten legges arket VET IKKE.</p> <p>Be deltakerne komme ut på gulvet.</p> <p>Les opp påstandene nedenfor.</p> <p>Eleven tar stilling og stiller seg ved JA, NEI eller VET IKKE.</p> <p>Det åpnes så for refleksjon. Deltakerne kan nå som helst endre standpunkt. Alle sider må få anledning til å si hva de mener, også de som ikke vet.</p> <p>Når noen skifter side, er det viktig å spørre hvorfor.</p> <p>Bruk 5–15 minutter per påstand, alt etter interessen.</p> <p>Målet er ikke å bli enige.</p>
Læring	Gjennom dialog og diskusjon lærer vi av og om hverandre. Vi påvirker hverandre og kan dermed få innflytelse på andre. Vi bruker samtalen for å utveksle kunnskaper, erfaringer, ideer og kultur. Dialog er den beste måten å løse konflikter på.
<p>Forslag til påstander. Velg påstander som passer til situasjonen og din skole.</p> <p>Se s. 272 i Bygg broer ikke murer for alternative utfordringer.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alle kan velge hva de skal kle seg med. • Jenter bør ikke gå med korte skjørt. • Ekteskap mellom to som tilhører forskjellige kulturer, er ikke bra. • Familiens lykke er viktigere enn min lykke. • Mødre bør være hjemme de tre første årene av barnas liv. • Homofile skal ha rett til å gifte seg (og adoptere barn). • Nå slutter vi denne øvelsen. <p>Finn andre argumenter.</p>
Refleksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Hva synes dere om denne øvelsen? • Hvordan var det å velge side, var det vanskelig? • Klarte dere å formulere synspunktene klart? • Var det noen som tenkte på å gå over på den andre siden fordi de var alene, eller nesten alene, på en side? • Klarte dere å overbevise noen andre om å komme over på deres side? • Hvorfor ønsker vi å få andre med oss? • Påvirker vi hverandre gjennom dialog og diskusjoner? • Kan vi være enige om at dialog er den beste måten å løse uenigheter og problemer på?
Refleksjon	<p>Vi handler ofte ut fra de rammene vi er vant til, det som er tillært. Vi hever oss ikke alltid over autoriteter og setter spørsmålstegn, men gjør det vi blir bedt om uten å spørre hvorfor. Disse øvelsene viser at det er lang vei fra å ha kunnskap om noe til at dette blir en del av vår personlighet der vi praktiserer det vi har lært. Vi må hele tiden arbeide med oss selv og praktisere de verdiene vi står for.</p>

OPPGAVE 7

Øvelsen er fra «Bygg broer – ikke murer» av Enver Djuliman og Lillian Hjorth. Utgitt av Humanist Forlag (2007).

TITTEL	Du er mye	s. 251
Emne	Identitet	
Mål	Å bevisstgjøre om at hvert enkelt menneskes identitet består av mange ulike tilhørigheter, tilknytninger og egenskaper. Å reflektere over at alle mennesker er komplekse individer, og at det derfor kan være feil og urettferdig å bare fokusere på én tilhørighet eller ett særtrekk.	
Fagstoff	s. 212–216	

Identiteten vår er mangfoldig og mange faktorer spiller inn.

Noen av de viktigste velger vi ikke selv, nemlig hvilke foreldre vi har, og under hvilke omstendigheter vi blir født. Vi kan heller ikke styre arv og gener.

Kultur er viktig for dannelsen av identitet. Alle har «koder i bakhodet», dvs. at vi er påvirket av det miljøet vi lever i.

Afrikansk ordtak: «*Det du tror om meg, slik du er mot meg, hvordan du ser på meg, hva du gjør mot meg, hvordan du lytter til meg, slik blir jeg.*»

Forskere drøfter forholdet mellom arv og miljø og den frie viljen. Hvor slutter jeg, og hvor begynner vi? Bli individet skapt i en relasjon? «I begynnelsen er forholdet» (Martin Buber).

Vi foretar valg ut fra de verdiene som er viktige for oss. Mange går mot strømmen og velger utradisjonelt og uvanlig.

Når vi kategoriserer mennesker, fremhever vi en egenskap. Enkelte egenskaper kan virke diskvalifiserende og brukes negativt mot et menneske. Inntrykket vi får av hverandre, kan da bli fordreid, og de positive sidene forsvinner («den kriminelle hadde innvandrerbakgrunn»).

Mange tyr til kulturbegrepet for å forstå andre. Forskjellige erfaringer skaper forskjellige mennesker, men husk at også felles erfaringer påvirker mennesker ulikt.

Det er individer som møtes, ikke kulturer, husk at felles interesser kan gå på tvers av ulik kulturbakgrunn.

Innvandrere har en blandet identitet og er en heterogen gruppe. Mange opplever at ens identitet reduseres, det livet de behersket, er borte. Deres kompetanse reduseres i verdi, og det gamle samfunnets sosiale koder gjelder ikke lenger. Fra hvilken sammenheng skal de nå forme sine holdninger og ta sine beslutninger? Hva når deres egne verdier og normer står i motsetning til de norske?

PRAKTISK ØVELSE

Tid	30 minutter
Hva trengs	Et stort rom med muligheter for fysisk utfoldelse.
Forberedelse	Lederen må ha forberedt en liste med ulike tilhørigheter et individ kan ha.
Gjennomføring	<p>Gruppen står i en stor ring rundt lederen midt i rommet.</p> <p>Lederen roper ut en tilhørighet (kjennetegn eller egenskap) som er en del av et menneskes identitet (kjønn, nasjonalitet, interesser, status, fysiske egenskaper, hobbyer osv.).</p> <p>De som har den egenskapen som ropes ut, trer inn i ringen.</p> <p>Når alle har sett hvem de er, går de tilbake til sin plass.</p> <p>Eks.: Idrettsutøver, innvandrer, har søsken, har grønne øyne, er religiøs, er blondine, rocker, har familie i utlandet, bruker briller, er forelsket osv.</p>
Refleksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Hva synes dere om øvelsen? Hvorfor tror dere vi gjorde den? • Lærte dere noe nytt om hverandre? • Lærte dere noe nytt om dere selv? • Er det noen identiteter som oftere blir vektlagt enn andre? • I hvilke sammenhenger skjer dette? Hvorfor? • Hva er konsekvensene? Er det riktig og rettferdig? • Har du noen tilhørigheter som du helst ikke vil ha? Hvordan har du fått disse?
Læring	<p>Alle mennesker er komplekse individer som har mange tilhørigheter og egenskaper. Det er mye som bestemmer hvem vi er, og hva som utgjør vår identitet. Våre forskjellige identiteter aktiviseres i ulike situasjoner. Noen ganger vektlegges tilhørigheter og identiteter vi ikke liker. Kanskje jeg også noen ganger vektlegger egenskaper hos andre som de ikke ønsker? Våre forskjellige tilhørigheter gjør oss til enestående og uerstattelige individer.</p>

OPPGAVE 8

Selvbestemmelse og mestring

a) Identitet og roller

- Hvem er jeg?
- Bestemmer jeg min identitet?
- Bestemmer andre min identitet?
- Hvilke ulike roller/masker har jeg?
- Tegn et tre hvor stammen representerer selve deg (for eksempel ved navnet ditt og alder), grenene er dine roller (for eksempel sønn/datter, elev, fotballspiller etc.), blader på grenene er normsendere til hver enkelt rolle (rollen elev har for eksempel normsendere mor, far, lærer, skolen, klassekamerater, venner, samfunnet, etnisk miljø etc.). Røttene representerer verdier, tradisjon, kultur.

b) Kjønn, likhet og autonomi

Deler av øvelsene er tatt fra boken «I hederns skugga – de unga männens perspektiv» av Dilek Baladiz. Utgitt av Gothia Förlag(2009).

Øvelsen tar opp:

- Fellestrekk og forskjeller mellom gutter og jenter – sosialisering av gutter og jenter
- Sosialt press, kontroll og tvang
- Autonomi og mot til å ta egne valg (for eksempel valg av partner)
- Læreren: Tegner opp to strekmennesker på tavlen som representerer:

En etnisk norsk jente eller gutt og jente eller gutt med utenlandske foreldre

- Skriv stikkord til ungdommene ved hjelp av navn, alder, bosted, skole, familie, fritidsaktiviteter, interesser, drømmer og fremtidsplaner.
- Lærer og elev diskuterer i fellesskap hva som er felles for disse to ungdommene.
- Hva er forskjellig?
- Diskuter hvorfor det er ulikheter og forskjeller.

Svarene skrives opp på tavlen.

En jente med utenlandske foreldre og en gutt med utenlandske foreldre

- Skriv stikkord til ungdommene ved hjelp av navn, alder, bosted, skole, familie, fritidsaktiviteter, interesser, drømmer og fremtidsplaner.
- I fellesskap: Fokuser på hva som er felles for disse to ungdommene, og hva som er forskjellig. Diskuter hvorfor det er likheter og forskjeller.

OPPGAVE 9

Konflikter

Deler av øvelsene er tatt fra boken «I hederns skugga – de unga männens perspektiv» av Dilek Baladiz. Utgitt av Gothia Förlag (2009).

- Hva skjer med deg eller andre når en konflikt oppstår?

Eksempler på hva som skjer: gråting, skriking, slåsskamper, kroppsspråk og å kaste ting. Roten til konflikter kan være: krangel med lærer, forhold til kjæreste, familien, søsken og venner.

- Brainstorming: Gi et eksempel på en konflikt. Hva består konflikten i?
- Hvem er involvert i konflikten, og hvordan er de personene?
- Gi personene i konflikten karakteristikk: alder, bosted, familiesituasjon osv.
- Hvorfor er det en konflikt?

Eksemplet nedenfor er kun en illustrasjon på elevenes tilbakemeldinger i en jentegruppe. Konflikten tok utgangspunkt i Fozia og Daniel som er kjærester, men de møter ulike problemer og utfordringer ved å være kjærester. Fozia kan ikke ha kjæreste før hun er gift. Hun må være jomfru, og familien tenker på hennes ære. Hun og Daniel ønsker å være kjærester, men de kan ikke alltid vise det for andre, og han får ikke lov til å komme på besøk til Fozia. Deres møteplass er kun på skolen.

Fozia

16 år
Somalia
Muslim
Bor hjemme
Stor familie
Syv søsken
Mor/far
Slektninger
i USA/England

Daniel

18 år
Norge
Kristen
Bor hjemme
Liten familie
Ingen søsken
Mor/far

Øvelse 3: Løsninger

- Finnes det løsninger på denne konflikten mellom de ulike partene?
- Hvilke råd ville du ha gitt de ulike partene i konflikten?

OPPGAVE 10

Respekt

- Hva er respekt?
- Hvem viser man respekt?
- Respekt for jenter (og hva med jenters behov for selv å bestemme over livet sitt?).
- Respekt for voksne og foreldre. Respekt for venner. Er respekten annerledes?
- Hva er forskjell på respekt og frykt?

Respekt for seg selv og egne valg og rett til å ta egne valg

- Hvilke ønsker har dere for fremtiden? Utdanning, kjæreste, familieliv, giftermål. Å være tro mot den man er innerst inne (religion, legning, kultur).
- Respekt for familien/foreldrene. Hva hvis det man ønsker, ikke stemmer overens med familiens ønsker?

Plasser følgende utsagn der du synes de hører hjemme:

A. Per er ute med kameratene sine, men drar hjem mye tidligere enn de andre fordi faren hans ringer og sier han skal komme hjem.

B. Ola og kameratene hans møter Amal på ungdomsklubben. Ola liker Amal og kjenner henne litt fra skolen. Kameratene hans bruker stygge navn på jenta fordi hun er ute alene, og ber henne dra hjem. Ola er med på å snakke stygt til henne selv om han egentlig ikke er enig med kameratene.

C. Amal i historien ovenfor velger å dra fra ungdomsklubben.

D. Ola tar kontakt med Amal i historien ovenfor og ber om unnskyldning for det som skjedde.

Omar har foreldre som ikke liker at han drar i moskeen hver fredag etter skolen. De sier at han må være inne hele helgen hvis han ikke kommer rett hjem fra skolen på fredag. Denne fredagen kommer Omar rett hjem etter skolen.

E. Omar har foreldre som ikke liker at han drar i moskeen hver fredag. De forklarer at de synes det blir mye med hver fredag, og at de er redd han skal bruke for mye tid på religionen istedenfor skolearbeidet. Denne fredagen kommer Omar rett hjem etter skolen.

Respekt	Frykt	Litt av begge deler

TIPS TIL ANDRE DISKUSJONSOPPGAVER

Vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (VOX, 2009).

Et undervisningsopplegg for nyankomne innvandrere.
<http://www.vox.no/upload/8858/Deltakerhefte.pdf>
http://www.vox.no/upload/8858/Diskusjonsoppgaver_til_deltakerheftet.pdf

Sommerfuglkvinnen (Judith van der Weele og Annika With, 2008).

Et kurshefte for kvinner som lever et vanskelig liv.

OPPGAVE 11

4 Hjørner

Deler av øvelsene er tatt fra boka «I hederns skugga – de unga männens perspektiv» av Dilek Baladiz. Utgitt av Gothia Förlag (2009).

Eleven må stille seg i ett av fire hjørner, og kunne fortelle hvorfor de gikk i sitt valgte hjørne. Denne oppgaven kan brukes med utgangspunkt i andre problemstillinger (se alternativene nedenfor).

CASE:

Jente 18 år går på en videregående skole nord i Oslo. Hun har bodd i Norge siden hun var 5 år og er eldst i en søskenflokk på tre. Foreldrene har bodd i Oslo i 13 år. En dag kommer hun hjem fra skolen, og foreldrene forteller at de har funnet en ektemann til henne fra opprinnelseslandet. Foreldrene sier at han kommer fra en velstående og respektert familie, er snill og vil komme til å ta godt vare på henne. Etter at de er gift, kan han komme til Norge på familiegjenforning og bo sammen med henne her i Oslo. Jenta blir veldig overrasket. Hun er ikke sikker på om hun har lyst til å gifte seg enda. Hun har egentlig planer om å studere på universitetet og finne seg en god jobb. **Hva bør jenta gjøre?**

Alternativ 1: Jenta bør gjøre som foreldrene ønsker.

Alternativ 2: Jenta bør nekte og true foreldrene med å flytte ut.

Alternativ 3: Jenta bør snakke med foreldrene og prøve å forstå hva de tenker, og få dem til å forstå hvordan hun tenker.

Alternativ 4: Eget forslag.

Folk prater stygt om søsteren din og sier at hun er løsaktig (hore).
Hva gjør du?

Alternativ 1: Blir forbanna på den som sier det, og forsvaret din søster.

Alternativ 2: Blir forbanna på søsteren din og tar det opp med familien.

Alternativ 3: Holder et øye med søsteren din i fremtiden.

Alternativ 4: Eget forslag.

Det spres rykter på skolen om en jente som kalles for hore, og hun har nå hørt ryktet. Hun sitter alene i gangen på skolen. **Hva gjør du?**

Alternativ 1: Ignorerer henne.

Alternativ 2: Snakker med henne og spør hva som er hendt.

Alternativ 3: Tror på ryktene. Det er ofte «ingen røyk uten ild».

Alternativ 4: Eget forslag.

OPPGAVE 12

CASE:

Aleksander er 16 år og går siste året på ungdomsskolen. Han har bodd i Norge siden han var fem år, og er eldst i søskenflokk på tre. Foreldrene har bodd i Oslo i 13 år. En dag kommer han hjem fra skolen, og foreldrene forteller at de har funnet en kone til ham fra sitt hjemland som de vil han skal forlove seg med til sommeren når de er på ferie. Foreldrene sier at hun kommer fra en velstående og respektert familie, er pen og snill og vil komme til å ta godt vare på ham. Aleksander blir veldig overrasket. Han er ikke sikker på om han har lyst til å forlove seg enda, og han har ikke tenkt på at han skal gifte seg i det hele tatt. Han har planer om å studere på universitetet og finne seg en god jobb. **Hva bør Aleksander gjøre?**

- Hva sier lovene i Norge?
- Hvor viktig er det å respektere familien i en slik situasjon?
- Hvor viktig er det at han er tro mot seg selv/selvrespekt i en slik situasjon?
- Hvem kan Aleksander be om hjelp fra?
- Har dere hørt om jenter eller gutter som har vært i en lignende situasjon? Hva skjedde med dem?

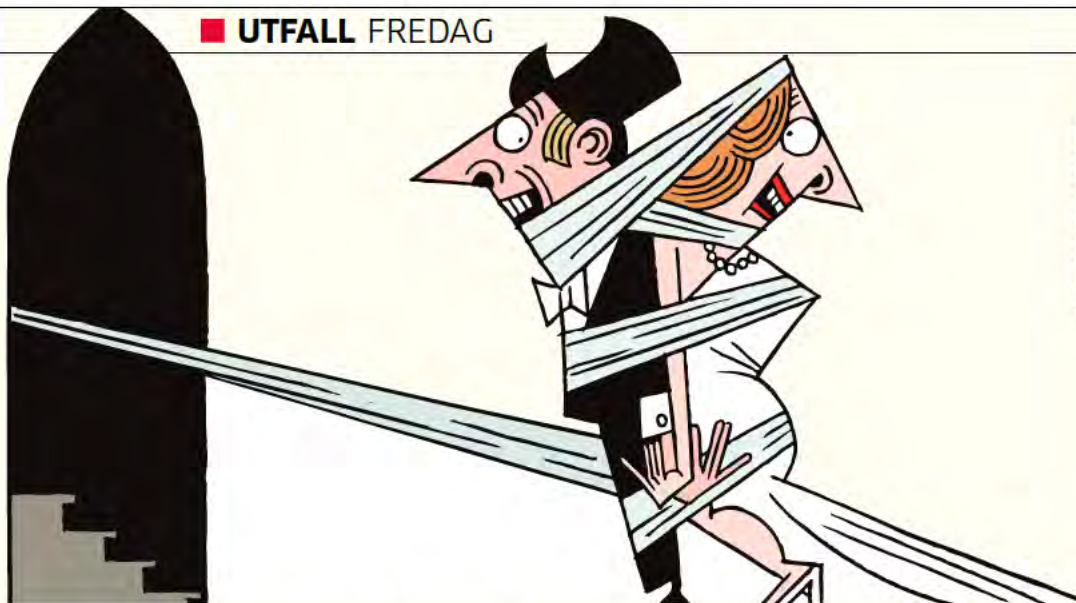
TIPS TIL ANDRE CASE

Brosjyrene *Informasjon til ungdom og foreldre om tvangsekteskap*.

Informasjonsbrosjyrer om tvangsekteskap. De kan lastes ned på www.tvangsekteskap.no

■ UTFALL FREDAG

ILLUSTRASJON LARS FISKE

Ordnete forhold

Jeg har sans for arrangerte ekteskap. Ekteskap der flere enn to knallforelskede, unge og kåte verdensmestere har noe de skulle ha sagt. Der noen med vett og forstand og sterk omsorg for sin sønn eller søster bidrar når en av livets viktigste beslutninger skal fattes.

For så viktig er det jo. Funker forholdet, tåler du det meste. Og få ting er opphav til så mye dritt som havarerte, døde eller døende forhold. Særlig når det er barn i bildet. Og oppriktig talt, når et forhold i de nære omgivelsene dine sprekker eller blir vondt og stygt, hvor ofte har du ikke da visst helt fra start av at det kom til å ende sånn?

Nå går det for eksempel mot slutten mellom mine venner K og L. De har det håpløst vondt, lider og sliter og krangler og gråter. Men alle vi som kjenner dem, har visst fra dag én at det ikke stemte. Men sa vi det? Nei. For kjærligheten er en stor og hellig og helt personlig sak her hos oss. Utenforstående ingen adgang. Selv lever jeg lykkelig på tyvende året takket være utenforstående inn gripen. Pernille og jeg ble sammen på indisk vis. Den gangen, i forrige årtusen, var det lite utvalg av lesbiske som passet min type. I alle fall virket det sånn på meg da jeg skrekkslagen bega meg ut på det skumleste jeg noensinne har prøvd: å sjekke damer på lesbesteder.

De nifse dørvaktene - hjelp, er det en

CHRISTINE KOHT

Programskaper og artist

mann eller en dame? Flokkene av breiale damer med hockeysveis, rosa slips eller tversover. Boblejaker med oppbrettede ermer innendørs. Øl, øl og mer øl. Slåsskamper ved biljardbordet: «Ikke rør dama mi!»

En gang ble døøren sparket inn mens jeg var på toalettet. Var det virkelig her jeg skulle finne drømmekvinnen? Nei, vel? Så jeg mobiliserte vennene mine, og heldigvis hadde en av dem en kusine som var lesbisk. Bra familie, smart i hodet, anbefalt av bestevenninnen min? Klart jeg var avstandsforelsket i et helt år.

Da jeg endelig møtte henne, gikk det til gjengjeld fort. Morgenen etter ringte jeg venninnen min og sa: «Nå er vi sammen, og det kommer til å vare hele livet.» Pernille stirret på meg med store øyne, gikk rett i dusjen og besvimte. Men jeg hadde jo rett.

Så Pernille er grunnen til at jeg ser med blide øyne på sikher, hinduer og muslimers datingtjenester for sine familiedlemmer. Det er knapt større hjelp du kan gi noen i livet enn å sørge for at de finner rett partner. Eller unngår å havne hos feil. Da snakker jeg selvsagt ikke om tvang. Men i en tid der det er så enormt mye fokus på de dårlige sidene ved innvandrede familiekulturer, synes jeg at vi kan jekke oss ned litt. Listen over ulykker skapt av vår hyperindividualistiske familie- og kjærlighetskultur er også lang. Vi har ikke vondt av å lære litt. ■

Neste uke:
Samlivs-
ekspert
Frode
Thuen om
arrangerte
ekteskap
på norsk.

OPPGAVE 13

«*Ordnete forhold*» (s. 56)

– Christine Koht i Aftenpostens A-magasinet 07.01.11

- Les teksten individuelt.
- Språkanalyse.
- Teksten diskuteres i plenum (innhold og språklige virkemidler).
- Nevn fordeler og ulemper ved et arrangert ekteskap. Begrunn dine svar.
- Drøft forskjell mellom tvang og arrangert.

OPPGAVE 14

«*Påtvungne følelser*»

(artikkel publisert i Si; D i Aftenposten 05.01.2011)

- Les teksten.
- Hva ønsker den å formidle?
- Send inn dine tanker til Si; D, hvor du svarer jentegruppa om det du har lest.

Påtvungne følelser

Vi er en jentegruppe på ti stykker fra Ulsrud Vgs. som møtes en gang i uka for å diskutere forskjellige temaer. Vi har snakket mye om tvangsekteskap, som kan skje med noen du kjenner.

Noen jenter og gutter er lydige. De aksepterer personen foreldrene velger for dem, fordi noe annet kan gå ut over familiens rykte. Derimot er det noen som elsker noen, og velger heller å miste foreldrene enn å leve livet med en de ikke elsker. For noen er det mulig å snakke med sin familie.

Hva kan du gjøre? Først og fremst snakke med foreldrene dine – kanskje de ombe- stemmer seg. Det er også viktig ikke å være redd for å kontakte

noen for å få hjelp. Det kan være noen på skolen, en organisasjon, en venn eller noen i familien som du stoler på, eller ambassaden i det landet du er i. Eller kanskje du kan få deg en sommerjobb, slik at du kan si «Jeg kan faktisk ikke reise, jeg har endelig fått jobb og har mange vakter. Pluss at jeg trenger penger!». Dette er kanskje en enkel løsning på et komplisert problem, men det finnes hjelp for dem som trenger det. Vi anbefaler at ungdommer skaffer seg kunnskap om tvangsekteskap og hva de kan gjøre hvis de selv eller noen de kjenner skulle bli utsatt for det.

Jentegruppa, Ulsrud vgs.

OPPGAVE 15

«Hemmelig kjærlighet på Stortinget»

(Publisert i VG 06.01.04)

Trosset familien og brøt ut av arrangert ekteskap

Av Line Torvik

Sheikh skilte seg i fjor sommer, tross familiens iherdige forsøk på å holde ham i hans arrangerte ekteskap. Rafiq og Sheikh, som begge har pakistansk bakgrunn, forteller de har levd med trusler i flere år fordi de elsker

hverandre. De har ikke ønsket å stå frem med sin historie tidligere.

VG har kjent til forholdet i halvannet år, men først nå da de er gift, er de villige til å fortelle sin uvanlige kjærlighetshistorie. I går informerte Rafiq partiledelsen om giftermålet.

- Vi er lykkelig gift, og det føles godt. Vi ser lyst på fremtiden, sier Rafiq til VG.

Var kjæresten

Rafiq ble høsten 2001 valgt inn som den første faste representanten på Stortinget med minoritetsbakgrunn. Det ingen visste, var at hun privat strevde med kjærligheten: ære, følelser, svik, arrangert ekteskap og daglige trusler på

HEMMEMLIG kjærlighet på Stortinget

Vi er lykkelig gift, og det føles godt.

Afshan Rafiq (28) stortingsrepresentant (H)

Etter en årelang kamp mot egen familie, giftet Høyres stortingsrepresentant Afshan Rafiq (28) seg med sin mangeårige venn og partikollega Aamir Javed Sheikh (33) i romjulen.
Shahid skilte seg i fjor sommer, tross fa familiens iherdige forsøk på å holde ham i hans arrangerte ekteskap. Rafiq og Sheikh, som begge har pakistansk bakgrunn, forteller de har levd med trusler i flere år fordi de elsker hverandre. De har ikke ønsket å stå frem med sin historie tidligere. VG har kjent til forholdet i halvannet år, men først nå da de er gift, er de villige til å fortelle sin uvanlige kjærlighetshistorie. I går informerte Rafiq partiledelsen om giftermålet. - Vi er lykkelig gift, og det føles godt. Vi ser lyst på fremtiden, sier Rafiq til VG.

Aamir Javed Sheikh (33) til VG i romjulen i fjor.
KJÆRLIGHETEN VANT: Stortingsrepresentant Afshan Rafiq (H) og bystyremedlem i Oslo Aamir Sheikh (H) giftet seg i julen. De ønsket ikke å stå opp på bilde i går. Her er parret utbildet da de la frem en...

mobilen var en del av hennes hverdag.
– Det var helt forferdelig å komme midt oppi dette. Aamir er den eneste mannen jeg stolte på og hadde tillit til, sier Rafiq.

Hun er født og oppvokst i Norge, mens Sheikh kom til landet som åtteåring. De har vært gode venner i 13 år. Paret ble kjent med hverandre året før Sheikh ble giftet inn i et arrangert ekteskap. Kona kom deretter til Norge. De vil ikke si noe om når de ble kjærester, men høsten 2001 kom det frem at han fortsatt var gift.

I desember samme år reiste Afshan på ferie til Pakistan. Aamir trodde at hun skulle gifte seg. I redsel for å miste kvinnen i sitt liv satte han seg på første fly og reiste etter. Etter mye om og men fikk han møte Afshan. Afshan sa til Aamir at hun ikke lenger hadde tillit til ham. Hun følte seg bedratt.

Hun måtte ha en tenkepause.
– Jeg kan ikke fungere uten Afshan, hun er min kraft, sa Sheikh til VG i februar i fjor.

Sammen igjen

På senvinteren 2002 finner de sammen igjen.

VG møtte Rafiq og Sheikh første gang sammen etter at de hadde deltatt i begravelsen til hennes sterke støttespiller og Høyre-kollega Jon Lyng. Møtet fant sted på restaurant Bombay i Oslo den 21. februar i fjor. Paret gråt da de fortalte sin historie til VG. Sterke følelser var i sving.

– Jeg elsker Afshan, sa Sheikh gjentatte ganger.

Sheikhs familiebånd er sterkt svekket, men paret ønsker å komme i dialog med dem nå som paret er gift. Afshan har fått et tettere forhold til sine slektninger. Hun har hele tiden følt seg norsk, men

plutselig kom hun opp i en vanskelig familiesituasjon.

– Det var hardt for Afshans familie, fordi de alltid har stolt på henne, og Afshan følte at hun påførte dem noe som skulle tilsi at hun prøvde ut tilliten deres, sa Aamir.

– Hvorfor sa du ikke at du fortsatt var gift?

– På grunn av redsel for at jeg skulle miste min familie og Afshan, svarte han lavt.

Han søkte om separasjon høsten 2002.

I fjor sommer ble han formelt skilt fra sin kone, som han har en sønn med. Etter en årelang kamp mot egen familie, giftet Høyres stortingsrepresentant Afshan Rafiq (28) seg med sin mangeårige venn og partikollega Aamir Javed Sheikh (33) i romjulen.

Mobiltrusler

– At vi truet æren til familien, blir en litt tom trussel sett i ettertid, fordi vi har ikke følt at vi er blitt utstøtt av kretsen vi er i. Men det var hardt å ta anklagene om æresbrudd da det hele startet, sa Rafiq. For halvannet år siden ble flere nyhetsredaksjoner tipset om Rafiqs og Sheikhs forhold. Det kom i kjølvannet av at stortingspolitikeren hadde vært i mediene og foreslått kortere separasjonstid ved skilsmisse. Tipserne mente hun melte sin egen kake med dette utspillet.

Da VG oppsøkte Rafiq på hennes stortingskontor dagen etter at hennes utspill ble omtalt i Aftenposten og VG, avviste hun at hun hadde noen egeninteresse av utspillet. Hun hadde fått flere henvendelser fra kvinner om denne saken, siden hun var saksordfører for dokumentforslaget.

I løpet av møtet fikk VG kjennskap til deler av kjærlighetsforholdet og truslene, mens hennes tårer trillet.

Trusler

Over lang tid hadde hun daglig mottatt trusler på mobiltelefonen. Ifølge Afshan sa hennes familie klart fra om at de støttet datteren fullt ut i hennes valg.

Paret var innstilt på å få hverandre, og var villig til å kjempe for det.

– Jeg er blitt psykisk torturert. Til slutt måtte jeg få hemmelig telefonnummer, sier Rafiq til VG. Hun vil ikke utdype nærmere hva disse truslene har gått ut på, eller hvem som har fremmet dem.

Da separasjonen ble satt på dagsordenen, skar det seg med Aamirs familie.

– Jeg er veldig glad i mine foreldre, og har et sterkt håp om en forsoning med dem nå, sier Aamir.

I dag er Sheikh bystyremedlem for

Høyre i Oslo. Han har vært en av Afshans nærmeste rådgivere. Kun noen få i partisystemet er blitt fortalt hele historien. De ønsket ikke å stille opp på bilde i går. De ønsker ro. Nå bor de sammen, og er lykkelige over at alt ser lysere ut.

Oppgaver til elevene

- Hva sier menneskerettighetene og norsklov om ekteskap?
- Hvem har ansvar for å påse at menneskerettighetene blir ivaretatt?
- Hvordan skjer det?
- Afshan fikk hjelp av politiet, hvem andre kunne hun fått hjelp av?
- Hvilke andre aktører enn staten er det som kan arbeide for å fremme menneskerettighetene?
- På hvilken måte gjør de det?

TIPS TIL ANDRE AVISARTIKLER

<i>Advarer muslimske jenter mot dobbeltliv</i>	Artikkel i VG 8. mars 2010 http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=598381
<i>Offentlig statistikk viser at antall tvangsekteskap i Norge øker kraftig</i>	Artikkel i BT 23. januar 2010 http://www.bt.no/nyheter/innenriks/faktasjekk/Offentlig-statistikk-viser-at-antall-tvangsekteskap-i-Norge-ker-kraftig-1768932.html
<i>Tvangsekteskap utbredt i Norge</i>	Artikkel i VG 29. september 2010 http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10033293
<i>Gutter blir tvangsgiftet</i>	Artikkel på nrk.no/nyheter http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/rogaland/1.7090649

Kronikker og artikler om tvangsekteskapsaker

<i>Vold i ærens navn</i>	http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1048107.ece 28.05.2005
<i>Arrangert ekteskap er ikke tvang</i>	http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1045807.ece 25.05.2005
<i>Frykter for livet etter tvangsekteskap</i>	http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7479039 26.01.2011

DRAMA

OPPGAVE 16

Situasjonsbeskrivelse:

På NN videregående skole i Oslo øst har du fått følgende oppdrag:

- En frivillig organisasjon har leid deg inn som én av fire dramaledere i et prosjekt hvor målet er: å forebygge tvangsekteskap gjennom å bevisstgjøre og motarbeide undertrykkende holdninger og praksis i aktuelle miljø. Dermed: å styrke de unges muligheter til å ta selvstendige valg.
- Målgruppen er Vg1, to skoleklasser på studiespesialisering.
- Dette er klasser hvor 80 prosent av elevene har ulik flerkulturell bakgrunn og flere kommer fra kulturer hvor ungdommer har blitt utsatt for tvangsekteskap, og arrangert ekteskap er vanlig. Prosjektet starter opp i oktober rett etter høstferien, og du har fått tildelt 12 undervisningstimer fordelt over seks økter som skal foregå over en periode på tre uker. Du samarbeider med skolens minoritetsrådgiver og med den frivillige organisasjonen som har leid deg inn.
- Du skal nå begynne å planlegge din del av prosjektet, der du har fått en gruppe på 16 elever fra en av klassene.
- Du skal skaffe deg kunnskaper om dramapedagogikk og psykologi og eventuelt annen kunnskap om tema og målgruppe, som du kan bruke direkte og/eller indirekte i dramaundervisningen på NN skole.

Bakgrunnsstoff:

- Artikkelen «Kampen mot tvangsekteskap» av Afshan Rafiq og artikkelen «Vil du tvangsgifte deg?» av Noman Mubashir.
- Hjelpemidler: To håndskrevne ark med notater, husk å oppgi kilder for bakgrunnsinformasjon.

OPPGAVE 17

Planlegging av din undervisning i drama

- Lag et nøyaktig og strukturert plandokument over to av dine skoletimer (dvs. en økt) på NN skole.
- NB! Viktige rammebetingelser skal klart fremgå, som hvor mange elever du underviser, antall gutter/jenter og annet som har betydning for planleggingen. Bruk gjerne den didaktiske relasjonsmodellen.

Måloppnåelse

- Drøft hvordan timene (økten) du har planlagt med plandokument, er med på å oppfylle målene du har satt for hele dramaundervisningen (alle dramatimene du skal ha). Belys med dramapedagogisk/psykologisk teori.

Målgruppen

- Hva kan psykologisk/dramapedagogisk teori fortelle deg om hva slags forventninger og krav det er rimelig å stille til elevene dine?

FILMER

For noen elever kan det være vanskelig å snakke direkte om tvangsekteskap og nærliggende temaer. Film er et godt egnet medium til å ta opp sensitive spørsmål som flere lærere og minoritetsrådgivere har god erfaring med. De to norske filmene «**Import – Eksport**» og «**I mine sko**» har begge vært brukt mye. Sistnevnte er en dokumentarfilm hvor fire ungdommer følges, og man får innblikk i deres tanker om verdispørsmål, fremtiden og livet generelt. Kjærlighet, sosialt press og kjønnsroller sees på ulikt av ungdommene, hvor alle er opptatt av å finne veien til det gode livet. Filmene har dannet et godt utgangspunkt for diskusjoner i klassene.

OPPGAVE 18

Spørsmål til filmen «I mine sko»:

- Hvilke land kommer ungdommene i filmen fra?
- Hvilke yrkesplaner har de?
- Hvilke drømmer har de?
- Kan du kjenne deg igjen i det ungdommene forteller om? Begrunn svaret ditt.

TIPS TIL FILMER

<i>I mine sko</i> (norsk)	Send en e-post til post@inthus.no for bestilling.
<i>Import – eksport</i> (norsk)	Norsk komedie om kulturkollisjoner i en pakistansk familie.
<i>Bend it like Beckham</i> (britisk)	Britisk film om multikulturelle utfordringer og ekteskap.
<i>Rødt hjerte</i> (irakisk/norsk)	Film om et kjærestepar som ikke får hverandre fordi jenta har blitt lovet bort til en annen.
<i>Retten til å velge</i> (norsk)	Kortfilmsnutt: Ligger også ute på You Tube. Sjekk også linken: http://www.youtube.com/watch?v=B8uxm5P1ayw Hvis man ønsker å bestille filmen, kontakt: Rogalandsprosjektet@inthus.no / 90620650
<i>Brick lane</i> (britisk)	Britisk film om arrangert ekteskap.
<i>Når mørket faller</i> (svensk)	En film med ulike historier som dreier seg om maktovergrep og æresdrap. Flere historier sammenvevd på en elegant og god måte.
<i>Fighter</i> (dansk)	Ungdomsfilm som tar opp ekstrem kontroll, ekteskap og retten til å være den man vil. Les mer om filmen: www.filmfrasor.no/filmbase/2008/fighter

DOKUMENTARFILMER

<i>Gender me</i> (norsk)	Dokumentar om homofile muslimer
<i>Quest for honor</i>	En film om mord, ære og rettferdighet. Filmene tar utgangspunkt i et knippe uopklarte drapssaker i irakisk Kurdistan. Regissør Mary Ann Smothers Bruni prøver å kartlegge omfanget av denne praksisen og utbredelsen av kvinnesynet som muliggjør den.

ANDRE TIPS

TIPS TIL ROMANER

<i>Den tredje søsteren</i> av Terje Bjøranger (2010) Kagge	En viktig, spennende og medrivende kriminalroman om en pakistansk familie i Oslo.
<i>Frosten kom tidlig</i> av Arne Svingen (2004) Gyldendal	Ungdomsbok for ungdommer fra 13 år og oppover. En flerkulturell historie som handler om vennskap, ære, forelskelse, kjærlighet, vold og svik.
<i>Avlyst ekteskap</i> av Bali Rai (2003) Gyldendal	Ungdomsroman om arrangert ekteskap, generasjonskonflikter og problemstillinger som kan oppstå når en vokser opp i to kulturer.

TIPS TIL TV-KLIPP/NYHETER

NRK har mange ulike klipp på sine nettsider om tvangsekteskap som har vært på nyhetene de siste årene. Flere av klippene handler blant annet om økningen i antall henvendelser, om integreringsrådgivere og om hvordan unge har fått hjelp fra utlandet. Se www.nrk.no/nett-tv.

På NRK kan man også se Brennpunkt, «Verre enn dyr» – et debattprogram om homofili.

NRK Migrapolis har også vist flere programmer og serier om tvangsekteskap og belyst utfordringer samt fordeler ved å vokse opp med to kulturer.

TIPS TIL FAGBØKER OG RAPPORTER

<i>Kulturforskjeller i praksis</i> av Thomas Hylland Eriksen (2006) Gyldendal	Boka tar opp temaer knyttet til etnisitet og nasjonalisme. Hvordan kan myndigheter, skole og helsevesen kommunisere bedre med innvandrere? Boka forteller om tolv innvandreres bestrebelser for å forstå kodene og komme inn i det norske samfunnet.
<i>Vi er jo en familie</i> av Anja Bredal (2006) Unipax	Boka handler om unge norsk-asiaters opplevelse av beslutningsprosessen rundt familiearrangerte ekteskap. Analysen bygger på intervjuer av unge menn og kvinner som er oppvokst med foreldre fra India, Pakistan og Sri Lanka.
Diverse artikler fra IMDi-rapport 6-2008	www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Innholdstyper/Rapporter/20052/IMDI-rapport6-2008-Integreringskart-2008-Tvangsekteskap
<i>Ære og skam</i> av Naser Khader (2003) Borgen	Ære og skam har hatt en avgjørende betydning for den danske integreringsdebatten. Naser Khader forteller kunnskapsrikt og personlig om de mange fasettene av islam, om den muslimske livsformen og om det dansk-islamske kulturmøtet.

QUIZ SOM EVALUERINGSMETODE

Både lærere og minoritetsrådgivere har anvendt følgende quiz for å se hva elevene har lært. Quizen har som regel blitt gjennomført på slutten av undervisningen, og elevene har fått poengsum og diplom noe som har gjort besvarelsen av quizen mer attraktiv.

QUIZ – TEST DINE KUNNSKAPER

- 1. Har Norge en lov som handler om ekteskap?**
  - a) Ja
  - b) Nei
  - c) Den er under utarbeidelse

- 2. Hvor gammel må du være for å kunne gifte deg i Norge?**
  - a) 16 år
  - b) 18 år
  - c) 20 år

- 3. Hva er aldersgrensen for en gutt/jente (norsk statsborger) for å gifte seg i utlandet?**
  - a) 17 år
  - b) 18 år
  - c) 20 år

4. Er arrangert ekteskap lov i Norge?

- a) Nei
- b) Ja
- c) Hvis de som skal gifte seg, er over 17 år

5. Hva sier loven om avtaler om ekteskapsinngåelse som foreldre lager for barna sine?

- a) Avtale om ekteskap inngått av foreldre på begge sider, er bindende
- b) Avtale om ekteskap inngått av foreldre, er ikke bindende
- c) Avtale om ekteskap som foreldre eller andre lager for barnet, er ikke bindende

6. Er det noen religioner som tillater tvangsekteskap?

- a) Ja
- b) Nei
- c) Islam og hinduismen

7. Har det vært noen rettsaker om tvangsekteskap i Norge?

- a) Aldri
- b) Ja
- c) Nei

8. Hvem gjelder barnevernloven for?

- a) Barn under 16 år med norsk statsborgerskap i Norge
- b) Barn under 18 år med norske statsborgerskap bosatt i Norden
- c) Alle barn under 18 år som oppholder seg i Norge

9. Kan barnevernloven anvendes utenfor Norges grenser?

- a) Loven gjelder bare i Norge
- b) Loven kan anvendes i utlandet så lenge barnet er norsk statsborger
- c) Loven kan også anvendes i Norden så lenge barnet er norsk statsborger

10. Hvis barnevernet har overtatt omsorgen for deg, har du rett til å treffe dine foreldre?

- a) Ja, hvis ikke annet er bestemt
- b) Ja, men ikke i løpet av den første uka
- c) Nei

11. Hvis du utsettes for tvangsekteskap, hvor kan du be om hjelp?

- a) På Ullevål sykehus
- b) På skolen, politi, Røde Kors, SEIF eller barnevernet der du bor
- c) Bare hos politiet

12. Du forteller barnevernet noe du ikke vil at andre skal få vite – har de da lov å fortelle dette videre?

- a) Nei. De har taushetsplikt, som betyr at de aldri kan gi opplysninger til andre
- b) Ja. Ingenting er hemmelig
- c) Nei, men det er noen unntak

13. Er det straffbart å slå, true eller gi innestraft når dette foregår innenfor familien/slekta?

- a) Ja
- b) Nei, for det som skjer i familien, er privat
- c) Nei, fordi alle familier har sine egne regler, og det er vanskelig å si hva som er riktig eller galt

14. Hvis du er tvangsgiftet i utlandet, kan de som tvang deg, bli dømt for dette i Norge?

- a) Ja, uansett hvor du bor i verden
- b) Nei
- c) Ja, det gjelder bare de som bor i Norge

Riktig svar:

RIKTIGE SVAR TIL QUIZEN

1. a.

Ekteskapsloven § 1b sier: «Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.» Se også § 16 – 3. og 4. ledd om tvangsekteskap.

2. b.

Aldersgrense for å gifte seg er 18 år. Den som er under 18 år, kan ikke inngå ekteskap. Fylkesmannen kan ikke gi tillatelse dersom den som søker, er under 16 år (ekteskapslovens § 1a).

3. b.

Et ekteskap som er inngått i utlandet, anerkjennes i Norge dersom ekteskapet er gyldig inngått etter ekteskapslovens § 1a. Dette innebærer at ekteskapet er inngått av egen fri vilje og med eget samtykke uten noen form for press eller tvang. Se ekteskapslovens § 18a.

4. b.

Med arrangert ekteskap forstås et ekteskap hvor foreldre og/eller slekt hjelper til å finne ektefelle for sine barn. Arrangert ekteskap er ikke forbudt i Norge så lenge begge parter frivillig sier ja til å inngå ekteskap.

5. c.

Barneloven § 30a – Avtale om ekteskap: «En avtale foreldre eller eventuelt andre gjør om ekteskap på vegne av et barn, er ikke rettslig bindende», m.a.o. ikke lov.

6. b.

Det er ingen religion som skriftlig sier at tvangsekteskap er lovlig. Derimot er det enkelte som tolker sin religion slik at det er tillatt for noen (familie/slekt) å bestemme hvem den unge skal gifte seg med.

7. b.

Det har vært flere rettssaker om tvangsekteskap i Norge.

8. c.

Barnevernloven gjelder for barn under 18 år som oppholder seg i Norge, uavhengig av hva slags statsborgerskap eller nasjonalitet barnet har. Se § 1–3 i barnevernloven.

9. a.

Barnevernloven § 1–2 – «Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for alle som oppholder seg i riket». Dette betyr at den kun kan brukes i Norge, hvor Norges lover gjelder.

10. a.

Barn og foreldre har, hvis ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre. Vurderingene om samvær tas med utgangspunkt i forståelsen for hva som er til det beste for barnet. Se også bestemmelser i § 4–19 (barnevernloven) om samvær ved skjult adresse.

11. b.

Du kan stille anonyme spørsmål eller be om hjelp fra rådgiverne på den skolen du går på, eller helsesøster, helsetjenesten og barnevernet der du bor.

Røde Kors-telefonen: 815 55 201 – e-post: info.tvangsekteskap@redcross.no

Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF): tlf.: 22 03 48 30 –

e-post: seif@seif.no

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap – tlf.: 478 09 050 –

e-post: kompetanseteamet@imdi.no

12. c.

Alle som jobber for en institusjon eller det som kalles forvaltningsorgan, har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13. Men det er unntak for denne loven hvis opplysninger gis for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for helse (**barnevernloven § 6–7, sosialtjenesteloven § 8–8a**).

13. a.

Den som truer, tvinger, begrenser bevegelsesfriheten til, utøver vold mot eller på annen måte krenker grovt, kan straffes med fengsel inntil tre år. Hvis mishandlingen er så grov at den mishandlede dør, eller får stor skade på kropp eller får dårlig helse, er straffen fengsel inntil seks år.

14. c.

Straffeloven § 222 – andre ledd sier: «Den som med vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd, eller ved å true med slik atferd, tvinger noen til å inngå ekteskap straffes inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.»

ELEVEVALUERING

Etter undervisningen om tvangsekteskap og nærliggende temaer, har mange elever satt pris på å gi tilbakemeldinger på hva de synes om at temaet har blitt tatt opp i klassen. Skjemaet nedenfor er et eksempel på hvordan elever kan gis mulighet til dette.

«RETTE TIL Å TA EGNE VALG»

SETT KRYSS: JENTE GUTT

KLASSE: _____

SKOLE: _____

1. Hvor fornøyd er du med opplegget om retten til å ta egne valg/tvangsekteskap som du har hatt i klassen? Kryss av på en skala fra 1 til 6 der du gir din vurdering om hvor fornøyd du er.

Ikke fornøyd   1   2   3   4   5   6   Svært fornøyd

HVORFOR: _____

2. Jeg likte at temaet tas opp i klassen. Kryss av på en skala fra 1 til 6.

Ikke enig   1   2   3   4   5   6   Veldig enig

HVORFOR: _____

3. Jeg synes at måten det ble tatt opp i klassen på, er bra.

Ikke enig   1   2   3   4   5   6   Veldig enig

HVORFOR: _____

4. Jeg synes at det er et tema alle burde vite mer om.

Ikke enig   1   2   3   4   5   6   Veldig enig

HVORFOR: _____
_____

5. Har du et behov for at temaet tas opp oftere i diskusjoner, timer osv.?

Ja   Litt   Nei

6. Hva savnet du i gjennomgangen av temaet?

Tusen takk for ditt bidrag!

ANVENDT LITTERATUR

Bredal, Anja (2011): *Mellom makt og avmakt*. Om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll. Institutt for samfunnsforskning, ISF Oslo

Baladiz, Dilek (2009): *I hederns skugga – de unga männens perspektiv*. Gothia Forlag

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010): *Det magiske øyeblikket*. Ressurshäfte. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Handlingsplan mot tvangsekteskap*. Handlingsplan 2008–2011.

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2007): *Zwangsverheiratung in Deutschland*. Forschungsreihe Band 1. Nomos Verlag, Berlin, Tyskland

Die Beauftragte der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration (2010): *Leitfaden für Schulen zum Umgang mit Zwangsverheiratungen*. Ressurshäfte. Berlin, Tyskland

Djuliman, Enver & Hjort, Lillian (2007): *Bygg broer, ikke murer. 97 øvelser i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering*. Humanist Forlag, Oslo.

Forskrift til opplæringslova (2011): Forskrift FOR-2006-06-06-23-724 § 22-1, revidert 2011-07-27. Lastet ned fra <http://lovdata.no/cgi-wift/Idles?doc=/sf/sf/sf-20060623-0724.html>

Gill, Aisha (2009): *Honor killings and the quest for justice in black and minority ethnic communities in the UK and moving toward «multiculturalism without culture»: Constructing a victim-friendly human rights approach to forced marriage in the UK*. Paper. United Nations. Expert Group meeting on good practices in legislation to address harmful practices against women. UN Conference Center, Addis Ababa, Ethiopia

Guriby, Eugen og Oppedal, Britt (2011): *Norsk og tamilsk*. Livskvalitet og sosial integrasjon i flerkulturelle oppvekstmiljøer. Folkehelseinstituttet, Oslo

Human Rights Watch (2009): «*We have the promises of the world. Women's rights in Afghanistan*». Humans Rights Watch USA

Hussein, Rana (2009): *Murder in the name of honor – when a life is worth less than honor*, Oxford, England, Oneworld Publications

IMDi (2010): *Underveisrapport om IMDis arbeid mot tvangsekteskap i perioden juni 2008 til april 2010*, IMDi, Oslo

Opplæringslova. LOV-1998-07-17-61 (2011). Fra <http://www.lovdata.no/all/hl-19980717-061.html>

Schade, Jens August (1967): *Mennesker mødes og sød musik opstår i hjertet*. StigVendelkærs forlag, København

Terre des Femmes (2007): *In Namen der Ehre – misshandelt, zwangsverheiratet, ermordet*. Retningslinjer i arbeidet med kvinner som trues med eller er utsatt for tvangsekteskap og æresrelatert vold. Tübingen, Tyskland.

Wikan, Unni (2003): «*For ærens skyld: Fadime til ettertanke*». Oslo, Universitetsforlaget.

VIDERE LESNING: Kontakt gjerne Mangfolds- og migrasjonsbiblioteket (IMDi) eller se IMDis nettsider/tvangsekteskap, hvor en oversikt over ressurser er lagt ut.

«Retten til å ta egne valg» er utarbeidet og redigert av en arbeidsgruppe i
IMDi – Forebyggingsenheten bestående av:

Ronit Cohen

Moussa Masumbuko

Merete Munch

Bjørn Spillum

IMDis arbeidsgruppe har mottatt bidrag med eksempler på undervisning,
oppgaver samt andre innspill fra minoritetsrådgivere ved videregående skoler
i Bærum, Oslo, Stavanger og Trondheim

© Oppgave 3 er gjengitt med tillatelse fra nettstedet www.ung.no

© Oppgave 5, 6 og 7 er gjengitt med tillatelse fra Humanist Forlag

© Oppgave 9, 11 og 12 er gjengitt med tillatelse fra Gothia Förlag

© Sagn og eventyr er gjengitt med tillatelse fra Oslo kommune, Byrådet

© Oppgave 13 er gjengitt med tillatelse fra Aftenposten og Christine Koht

© Oppgave 14 er gjengitt med tillatelse fra Aftenposten og Ulsrud vgs.

© Oppgave 15 er gjengitt med tillatelse fra VG og Afshan Rafiq og Aamir Javed Sheikh

© Foto: Bildene på side 38, 39 er gjengitt med tillatelse fra Norsk Folkemuseum.

Billedcollager side 7, 9, 11, 15, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 33, 37, er gjengitt med tillatelse fra Ulsrud vgs.
og © colourbox.no

Design og grafisk produksjon 07 Gruppen AS – 01.12

Opplag 3000

ISBN elektronisk 978-82-8246-025-8

ISBN 978-82-8246-025-5

www.imdi.no/rapporter

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Postadresse: Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo

Besøksadresse: Tollbugata 20, 0152 Oslo

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 24 16 88 01

E-post: post@imdi.no

Bestilling av rapporter: bestilling@imdi.no

Pressetelefon: 917 55 351, e-post: presse@imdi.no

www.imdi.no

IMDi regionale enheter:

IMDi Indre Øst

Storgata 16, 2. etg, PB 1133, 2806 Gjøvik

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 61 17 08 95

IMDi Midt-Norge

Peter Egges plass 2 (inngang Kjøpmanssgata)

Postboks 2438 Sluppen

7005 Trondheim

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 73 89 24 31

IMDi Nord

Sleggesvingen 15, PB 83, 8502 Narvik

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 76 96 58 38

IMDi Sør

Slottsquartalet, Tordenskjoldsgate 9

Postboks 647, 4666 Kristiansand

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 38 02 04 80

IMDi Vest

Sandbrogaten 5-7, Postboks 159 Sandviken, 5812 Bergen

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 55 30 09 88

IMDi Øst

Tollbugata 20, Postboks 8059 Dep, 0152 Oslo

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 24 16 88 01